Teataja

ESTNISK TIDNING FÖR POLITIK OCH KULTUR

Nr 14 (982) 11. aug. 1966 23. aastak

Jugoslaavias üritatakse asutada demokraatlikku opositsiooniparteid

C.I.A.S. hiljuti toimunud konveretnsil Brüsselis oli üheks oluliseimaks pärvakorrapunktiks rahvusvahelise tähelepanu ja abi organiseerimine Jugoslaavia tuntud opositsioonilise liikumise juhi prof. Mihajlo Mihajlov'i poolt Zadar'is 10.—13. aug. kokku kutsutud konverentsile, mis taotleb aluse panemist uuele anti- marxistlikule ajakirjale ja kaalub võimalusi demokraatliku opositsioonipartei ellukutsumiseks Jugoslaavias. Prof. Mihajlov oli saatnud juuli keskel arvukad kirjad suuremetele Euroopa ja Ameerika ajalehtedele ja mitmetele organisatsioonidele, paludes nende esindajaid sellest konverentsist osa võtta, C.I.A.S. otsustas Zadari saata 5 esindajat. Esialgse informatsiooni kohaselt oli Jugoslaavis oodata kuni 200 välismaa vaatleja saabumist, nende hulgas ka rea suuremate Skandinaavia lehtede esindajad. Prof. Mihajlov oma avalikus kirjas demokraatlikule avalikkusele läänes ütleb ms: "...Uue ajakirja esimene number ilmuks selle aasta septembris ja taotleks järgmisi eesmärke: 1) opponeeriks praegusele ühe-partei süsteemile 2) asuks anti-Marxistlikule ja anti-materjalistlikule positsioonile 3) propageeriks demokraatliku sotsialismi ideesid. Ei tarvitse lisada, et selline iseeseisva anti-kommunistliku legaalse publikatsiooni ilmumahakkamisel on kaugele ulatuvad järeldused kogu kommunistlikule blokile Siiski, meie valitsus siin maal on domineeritud Jugoslaavia Kommunistliku Uniooni poolt. Ainuparteina arusaadavalt see püüab vastu töötada opositsioonilise organi tekkimisele. Seetõttu võib ka karta, et võimud võivad takistada kavatsetud kokkutulekut ja vastukäivalt meie põhiseaduse eeskirjadele segada esimese ajakirja numbri ilmumist. Neil põhjustel on ülimalt suure tähtsusega, et nimekad välismaa sõbrad ja ajakirjanikud osa võtaks sellest konverentsist vaatlejatena. Nende osavõtt teeb võimudele raskeks vahele segada sellele igati seaduspärasele kokkutulekule, mille eesmärgiks on aidata Jugoslaavia rahvast rakendada tema konstitutsioonilisi õigusi. Sellepärast palume lääne esindajaid osa võtta sellest konverentsist ja meile anda igakülgset moraalset abi".

Prof. Mihajlov on oma mõtteid pikemalt ja põhjalikult esitanud selle aasta juunis New Yorgis Freedom House poolt väljaantud publikatsioonis, mis pealkirja kannab "Ajalooline ettepanek". Seda publikatsiooni on nüüd surel arvul levitatud kogu maailmas. Prof. Mihajlovi õde Maris asub praegu USA-s ja juhib sealt kogu aktsiooni. Prof. Mihailov on ka teatavaks teinud kõigi nende isikute nimed, kes asuksid ajakirja välja andma, toimetama ja sellele kaasfööd tegema. Vastavalt jugoslaavia seadustele saab ajakirja väljaandmist finantseerida ainult jugoslaavia kodanikkude poolt. Välisabi vastu ei võeta. Prof. Mihajlov väidab, et enamus Jugoslaavia rahvast on tema ideede ja ürituse taga. Prof. Mihajlov kirjutab veel oma broshüüris, et tema taotluseks on Jugoslaavias luua Skandinaavia tüüpi sotsiaal-demokraatlikku oppositsiooniparteid. Ta näitab ka üksikasjalikult, et uus 1963. a. põhiseadus ja seadused ajakirjanduse osas selgesõnaliselt lubavad niihästi opositsioonipartei ja selle häälekandja asutamist. Prof. Mihailov lõpetab oma brošüüri veel sõnadega: "Need üritused võivad kujuneda nagu sütikuteks demokraatlike jõudude eksplosiooniks mitte ainult Ida-Euroopas, vaid ka N. Liidus".

Prof. Mihajlov on sündinud Jugoslaavias 1934. a. Ta on praegu slaavi keelte ja kirjanduse professor Zabrevi ülikoolis. 1965. a. ta avaldas sensatsioonilise N. Liidu olusid häivtavalt arvustava teose "Moskva suvi. Selle eest ta alul vabistati, siis aga vabastati, tal keelati aga ajutiselt lugeda ülikoolis. Vabaduse Maja juhatus, kus esimeheks on tuntud USA liberaalne ajakirjanik Roscoe Drummond, kirjutab Mihajlovi brošüüri eessõnas: "Meie ei või teada, mis saatus ootab Mihajlov'it, aga meie tervitame teda kui julget ja otsustavat inimliku vabaduse eestvõitlejat".

Mihajlov'i kirja ja ettepanekule levitamise Skandinaavia ruumis võttis Balti Komitee oma peale.

TÖÖSTUR ROLAND SARV AUSTRAALIAST KÜLASTAS ROOTSIT

Pikemal ümbes-maailma ulatuval äri ja puhkusreisil viibiv tuntud Sydney plastikatööstuse omanik Roland Sarv koos abikaasaga külastas ka Rootsist ja Soomet. Ta tutvus Stokholmis ka ERN ja teiste keskorganisatsioonid tegevusega.

12 evenemangs-

KONSERTER

Sveriges Radio erbjuder Er under spelsäsongen 1966/1967 en evenemangsserie bestående av 12 attraktiva konserter med internationellt berömda dirigenter och solister.
Den omfattar 9 konserter med Radioorkestern (104 medl.), två konserter med gästensemble — Concentus Musicus Wien och Moskvas Kammarorkester — samt en pianoafton. **Samtliga konserter i Konserthuset kl. 20.**

12/9 Beethovenafton
Wilhelm Kempff

25/9
Dir. **Sergiu Celibidache**
Sol. **Henryk Szeryng**
Radioorkestern
Rossini, Mendelssohn
Musorgskij

2/10
Dir. **Eric Ericson**
Sol. **Heather Harper**
Janet Baker
Werner Krenn
John Shirley-Quirk
Radions oratoriekör
Radioorkestern
J. S. Bach Mässa h-moll

30/10
Dir. **Stig Westerberg**
Sol. **Nathan Milstein**
Radioorkestern
Mozart, Nystroem, Brahms

7/11
Dir. och sol. **David Ojstrach**
Radioorkestern
Weber, Mozart, Prokofiev

27/11
Dir. **Sergiu Celibidache**
Sol. **Vladimir Asjkenazij**
Radioorkestern
Blomdahl, Schumann,
Respighi

15/1 Bäck-konsert
Dir. **Sven-Erik Bäck**
Sol. **Severino Gazzelloni**
Frydénkvartetten
Radiokören
Radioorkestern

5/2
Dir. **Jan Krenz**
Sol. **Helen Watts**
Damkör ur Radiokören
och Ungdomskören
Gosskör från Stockholms
Musikklasser
Radioorkestern
Mahler: Symfoni nr 5 d-moll.

19/2
Concentus Musicus Wien
Sol. **Karin Langebo,**
Margot Rödin, John van
Kasteren, Rolf Leanderson
m. fl.
Ensemble ur Kammarkören
Monteverdi Odysseus hemkomst, opera i konsertframträdande. Originalversion med gamla instrument.
Realiserande och instudering:
Nicolaus Harnoncourt
och Lars Edlund.

19/3
Dir. **Sergiu Celibidache**
Radioorkestern
Roussel Cherubini,
Sjostakovitj

9/4
Moskvas kammarorkester
Dir. **Rudolf Barchai**

8/5
Dir. **Sixten Ehrling**
Radions Oratoriekör
och Radioorkestern
Nielsen, Mendelssohn,
Prokofiev

Abonnemangsteckning hos Svala och Söderlund (Konserthuset). Utförlig broschyr hos Svala, tidning, dep.-k. NK och PUB.

ABONNEMANGSPRISER

105:— 95:— 85:— 65:— 50:— 45:—

FARMACI är samlingsnamnet på de vetenskaper och verksamheter, som är förknippade med läkemedel. Farmacevtutbildningen syftar till att skapa specialister på läkemedel. Utbildningen sker vid Farmacevtiska institutet i Stockholm, som tillhör gruppen spärrade högskolor.

40 kan bli apotekare Den nya studieordning som Kungl. Maj:t beslutat kommer att tillämpas fr. o. m. hösten 1967 för de 40 som antages i höst samt för de som antages hösten 1967. Hösten 1965 antogs 80 studenter. Lägsta poäng var då 20. För kompletterande upplysningar se Student 66 sid. 54.

208 kan bli receptarier 95 % av receptarierna tjänstgör på apotek, där de bl.a. svarar för receptexpeditionen och läkemedelsinformation till läkare och allmänhet. Utbildningen omfattar 2 års apotekspraktik och 2 terminers högskolestudier. För kompletterande upplysningar se Student 66 sid. 58.

Ansökan insändes till Farmacevtiska institutet, Kungstensgatan 49, Stockholm Va senast den **15 aug.**

Närmare upplysningar genom Apotekens Informationsavdelning, Upplandsgatan 6 A, Stockholm C, tel. 08/24 50 80. Rekvirera broschyren "Skall jag studera farmaci".

EUROOPA PROBLEEMIDE KONVERENTS JA POMMERI PIIRKONNALIIDU KOKKUTULEK KIILIS

19.—21. augustini toimub Kiilis erikongress teemal: Saksamaa ja Euroopa koostöö, millest on osa võtma palutud 400 delegaati Saksamaalt ja teistest Euroopa riikidest, eriti ka Skandinaaviast. Kongressi juhatab dr. Wiggert ja peareferaadiga esineb end. Taani välisminister Björn Ole Kraft. Kongressile järgneb 21. aug. Kiili Läänemeresaalis Pommeri piirkonnaliidu suurkokkutulek, kuhu on oodata ligi 100.000 osavõtjat. Kokkutulekute raamides toimub ka ühingu Mare Balticum skandinaavia liikmete nõupidamine. Kiili sõidab Rootsist Balti Komitee esimees prof. Birger Nerman, kes esineb seal ka ettekandega. Eestlasest võtab Kiili kokkutulekust veel osa W. Muld, H. Mark, A. Horm, saatkonnanõunik A. Koern Kopenhaagenist, samuti dr. A. Taska Lundist. Kiili saabub väliskülalisi ka niihästi Skandinaaviast kui teistest maadest, rida esindajaid ka USA-st.

Läänemerenädal noortele Kiilis

Kiilis toimub 13.—19. augustini juba traditsiooniks kujunenud Läänemerenädal, millest osa võtab poliitiliselt aktiivseid noori niihästi Saksamaalt kui ka Skandinaavia riikidest. Seekordne kokkutuleku teema on: Läänemereriigid neutraliteedi ja blokkide vahel. Referentideks on rida nimekaid poliitikuid, professoreid ja teadlasi niihästi Saksamaalt kui ka Rootsist ja Taanist. Rootsist võtavad õppenädalast osa: Andres Muld, Mari Mark, Olev Nõu, Gert Kurg ja Maie Martinson, eestlastena, neile lisaks rida läti noori, samuti ka rootsi noori.

V. RAAMI LOENGUD JYVÄSKYLÄS

Jyväskylä kultuurkongressil, millele on antud nimeks "Jyväskylä suvi", pidas loenguid Tallinna arhitektuuri üle okupeeritud Eestist tulnud kunstiajaloolane Villem Raam. Umbes samaaegselt oli Helsingis korraldatud Tallinna restaureerimist esitlev näitus.

Kuigi Raam valdab vabalt soome keelt, pidas ta oma loengud saksa keeles. Ühe loengu ta pidas kunstnik Kristjan Raua üle.

Teataja 11. 8. 1966.

Ajaloosündmused läbi parteiprilli

Ajalooteaduste kandidaat O. Kuuli on parteiajaloo alal eesti uuemate ajaloo sündmuste üks agaramaid "tõlgitsejaid". Dialektilise meetodi abil seletab ta ära kõik küsimused, ilma et mingit allikmaterjali vaja läheks.

Sovetskaja Estonias Eesti okupeerimise aastapäeva puhul selle mitmesuguste etappide kohta, kuni 7. aug. miitingini Tallinnas Vabaduseväljakul, sõna võttes esineb Kuuli muu hulgas järgmise dialektilise "tõega":

"1940. aasta kevadeks oli tekkinud soodne olukord kodanlis-fašistliku võimu kukutamiseks. Tööliste majandusliku olukorra kiire halvenemine, tagurlus sisepoliitikas, joondumine välispoliitikas Hitleri-Saksamaa välispoliitikale — see kõik suurendas rahulolematust võimutseva klikiga".

Mis puutub "tööliste majandusliku olukorra halvenemisse, siis tuleks ajalooteadlasel Kuulil küll kõigepealt võrrelda eesti ja soveti töölise elatustaset a. 1939—40. Mõnesuguse pildi võis sellest saada, kui juhtusid nägema baasidesse toodud vene töölisi, keda rahva hulgas kutsuti "Kaasani üliõpilasteks" — teab miks.

"Sisepoliitilise tagurluse" eest tuleks parteiajaloolisel pigem tänulik olla, kui seda hukka mõista. Võtku arvesse, kui palju kommuniste N. Liidu "progressiivse sisepoliitika" all veel 1939. a. hukati või tühimaadele hukkuma saadeti. Eesti kommunistid olid ilusasti elus.

Ja välispoliitikas "Hitleri-Saksamaaga joondumine" — kui seda oleks Eestis esinenud, siis parteiajaloolane Kuuli peaks ju selle ainult heaks kiitma, arvestades Hitler-Stalini lepingut 1939. a. sügisest, mis suures natsi-soveti sõpruses kestis kuni 1941. a. suveni ja oli täies õieilus 1940. a. kevadel. Soveti kompartei, mille ajalooteaduse kandidaat. Kuuli on, pole seda lepingut hukka mõistnud. Kui Kuuli nüüd läbi oma dialektilise parteiprilli näeb selle sõpruslepingu ajal Eesti "joondumist Hitleri-Saksamaa välispoliitikale", peaks ta sellega ülimalt rahul olema ja oma väitluse hoopis teist otsapidi üles ehitama.

Nüüd võib sellest välja lugeda, nagu oleks Kuuli selle vastu, et N. Liit sai Hitleri välispoliitika abil omale Baltimaad, osa Poolast ja Rumeeniast. Järgmine samm peaks olema see leping koos maade jagamise salaklauslitega hukka mõista kui N. Liidu "joondumine Hitleri-Saksamaa välispoliitikale" ja asuda nõudlema anastatud maade vabastamist soveti võimu alt.

Parteiajaloolane Kuuli esitab muidki väga omapäraseid dialektilisi mõttekäike. Kõigi nende vaatlemiseks pole mõtet ruumi raisata, olgu märgitud vaid üks, õrnalt öeldud, originaalsemaid. Ta kirjutab: "Kindla hinnapoliitikaga lõpetati spekulatsioon". Siis kui soveti okupatsioonikord oli maksma pandud. Kui Kuuli oleks juhtunud Tallinnas olema 1940. a. suvel, kui Eestisse hakkas üle piiri voolama mitmesuguses teenistusastmes ja võrdselt sellele rahakotiraskuses tegelasi, oleks ta näinud, kuidas ärid osteti tühjaks ja samad tegelased koti- ja kastitäitega rändasid üle piiri tagasi. Niisuguse uuelaadse "kaubanduslikku läbikäimise tagajärjel läks õitsele spekulatsioon nii siin- kui sealpool piiri. Sõnagi tuli tagasi eesti keelepruuki, kust see vahepeal peagu kadunud oli selles tähenduses, mida Kuuli mõtleb.

Ajaloo kirjutamine, ka kõige värskema, dialektilise meetodiga ja parteiretsepti järgi, ei näi tegevat mingeid raskusi. Kõrvaltvaatajale on aga naljakas, et kirjutaja ise paistab uskuvat seda, mis ta paberile paneb.

300 külalist Ameerikasse

Tuleval suvel, kui Ühendriikides korraldatakse eesti skautide-gaidide ülemaailmne suurlaager, lendab Rootsist sel puhul Amerikasse korraga vähemalt 300 inimest. Nõnda jutustas skautmaster Richard Norwell New Yorgi Vaba Eesti Sõnale.

Rootsi eesti skaut- ja gaidmaleva juht Norwell käis Ühendriikides ja Kanadas suurlaagri eeltöödest osa võtmas. Lager on Lakewoodis ja siit läheb osa võtma 60 gaidi, 70 skauti ja 70 juhti ning 100 kaasareisijat. Ka "Kassari" rahvatantsijad, kes äsja tulid tagasi võidukalt esinemisreisilt Nizzas ja mujal Lõuna-Prantsusmaal, lendavad suurlaagrisse esinema, peale selle on neil veel oma matkakava.

Reisiraha kogumiseks on meil säästuprogramm, jutustas malevajuht. Juuli lõpuks oli laekunud 150.000 krooni. "Koguja" nimetuse all korraldatavasse suurlaagrisse reisi ettevalmistused, säästuprogramm kaasa arvatud, käivad Rootsi eesti skautide-gaidide peres juba pikemat aega.

PROF. ELMAR JÄRVASOO ESINES ETTEKANNETEGA ROOTSIS

Nädalavahetusel viibis Stokholmis prof. Elmar Järvesoo USA-st kes esines poliitilise ülevaatega 6. aug. ERN ruumides toimunud EDU kokkutulekul. Ta esines referaadiga ka 7. aug. Viad'is toimunud Vabade Eestlaste Põllumajandusliidu suvepäeval, käsitledes põllumajanduse probleeme USA-s. Prof. Järvesoo sõidab edasi Soome töötades seal teadusliku stipendiaadina rida kuusid. Seoses Stokholmis toimunud kokkutulekutega viibis Stokholmis ka saatkonnanõunik A. Koern Taanist.

Kuuvahetusel külastas ERN-i ja teisi keskorganisatsioone Stokholmis Toivo Laanemäe Vancouverist Kanaadast. Ta esines ka ülevaatega EDU suvepäeval Uppsalas 31. juulil.

A. KÜTT BOGOTAS

Kolumbia pealinnas Bogotas korraldati seminar N. Liidu majandusküsimuste kohta. Asjatundjana neis probleemides võtab sellest osa Euroopa Ikestatud Rahvaste Esinduse saadikuna Aleksander Kütt New Yorgist.

Selle organisatsiooni väljaannete sarjas viimati ilmunud brošüür "Hinnad ja bilanss N. Liidus ja ikestatud maade kaubanduses kümne aasta jooksul" (1954—64), mille koostajaks on A. Kütt, on saanud rohke tähelepanu osaliseks. Vaba Eesti Sõna teatel on selle põhjal juba ilmunud kirjutusi enam kui 150 amerika lehes.

ÜLE SEITSMETUHADE ALLKIRJA

Rootsi Eestlaste Esinduse poolt algatatud protestiaktsioon topeltkodakondsuse vastu tõi allkirjade äraandmise päevaks kokku üle 7.000 nime, mille kohta tõend vastava seletuskirjaga anti üle minister Ulla Lindströmile, kes sel ajal asendas peaminister Erlanderit.

Protest soveti kodakondsuse allesjäämise vastu rootsi kodakondsusse astnud pagulastele on äratanud suurt tähelepanu rootsi ajakirjanduses. Juuni-juulikuu jooksul avaldas ajakirjandus ses küsimuses ümmarguselt sada sõnavõttu, paljud neist juhtkirjad ja pikemad artiklid.

Peaminister Erlander on memorandumile vastuseks seletanud, et tema valitsus ei saa midagi ette võtta kahekordse kodakondsuse küsimuses.

Soveti kodanikeks, rootsi kodakondsuse kõrval, ei peeta aga eestirootslasi, kuigi ka nemad Eesti põliselanikena olid Eesti Vabariigi kodanikud, kelledelt see kodakondsus võeti vägivaldselt ja asendati soveti omaga. Osa eestirootslasi tuli siia kokkuleppeliselt ümberasumise korras, kuid osa põgenes, samuti nagu meiegi.

JAAN KASK
In memoriam

Jaan Kase ootamatu surm puhkusreisil Hispaanias rabas kõiki, kes tema reibast tarmukust veel äsja olid kogenud. Alles mõni päev enne kurba teadet tuli Jaan Kaselt postkaart, kus ta lubas pärast puhkust asuda uue õpiku koostamisele. Oli ju Kask kevadel pensionile siirdumise tõttu lootnud senisest veel rohkem pühendada aega ja oma rikkalikke kogemusi eesti koolide ja eesti noortele, kes olid talle südamelähedaseks kogu eluaeg.

Jaan Kask oli kodumaal ajakirjanikuks, algkooli- ja gümnaasiumiõpetajaks ning agaraks seltskonnategelaseks. Samale kutsumusele jäi Kask truuks ka paguluses, veel suurema sisemise tule ja paatosega. Jaan Kask oli Norrköpingi seltskondliku tegevuse üheks kõige aktiivsemaks kujuks kogu pagulasaastate jooksul. Ta oli pikki aastaid Norrköpingi Eesti Seltsi esimeheks ja arvukate rahvuslike ürituste eestvedajaks. Norrköpingi Eesti Täienduskooli juhatajana on Jaan Kasel eriti silmapaistvad teened koolile stabiilse majandusliku aluse loomisel ja lastevanemate ning laste eneste huvi ja poolehoiu võitmisel, mistõttu Norrköpingi Eesti Täienduskool on praegu kõige suuremaks eesti täienduskooliks Rootsis.

Kuid Jaan Kase ind ja energia ei piirdunud ainult Norrköpingiga, ta lõi aktiivselt kaasa ka üleriigilistes organisatsioonides. Ta oli Eesti Komitee Asemikekogu liige ja Eesti Komitee Koolitoimkonna õppevahendite komisjoni liige ning oli korduvalt uute õpikute käsikirjade asjatundlikuks läbivaatajaks ja julgeks arvustajaks. Jaan Kask oli ka Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu juhatuseliige ja alaline osavõtja ja lektor õpetajate täienduskursustel. Ajakirjanikuna oli Jaan Kask vilgas kaastööline eesti ajalehtedele ja ajakirjadele.

Nüüd ei liigu enam Sinu ajakirjaniku käsi. Nüüd ei õhuta ega julgusta meid enam Sinu elav mõte ja sõna. — Viimseks lohutuseks ja tänuks Su tegevuse eest olgu Sulle see teadmine, et Sinu kaastöölised ja sõbrad püüavad Sinu tööd jatkata oma parima oskuse kohaselt, et koguneks rohkem kuldseid teri me rahvusliku töö viljasalvedesse, kust oleks neid võtta uuel kevadel.

Heinrich Mark.

Armast abikaasat
ja kallist ema

MARIA't

mälestavad sügavas leinas

igavikku siirdumise

aastapäeval 14. aug.

TEODOR ja UDO

Ootamatult lahkunud
armast abikaasat, isa ja venda

JAAN KASK E

sünd. 2. 6 1899 Pärnu-Jaagupis
surn. 19. 7 1966 Castelldefelsis, Barcelona

Mälestavad sügavas leinas:
Abikaasa OLLI

Lapsed MARE-LIIS
PEETER-JAAN

Vend VOLDEMAR
perekonnaga

†

Oma Asemikekogu liiget ja
Norrköpingi Eesti Täienduskooli
kauaaegset juhatajat

JAAN KASK E

mälestab leinas

EESTI KOMITEE

†

Teenekat ja väsimatut
koolitegelast ja ajakirjanikku

JAAN KASK E

mälestab

EESTI RAHVUSNÕUKOGU

†

Häid kaastöölist

JAAN KASK E'e

mälestab leinas

TEATAJA

STOKHOLMI KOGUDUS

Usulised radiosaated igal pühap., teisip., ja reedel kell 19.30—19.45 lühilainel 41 meetrit.

Piiblisalmid telefonil 21 32 77.

Stokholmi koguduse peajumalateenistus 14. 8. kell 9.30 Jakobi kirikus. Jutlustab õpetaja Artur Kõdar. Orelil Priit Ardna. Lauluraamatud.

GÖTEBORGI EEL KOGUDUSES

abiellusid Hain Rebas ja Tiina Madisoo, Martti Altrov ja Tiina Koppel, Paavo Vööorman ja Maret Ann Kaiv. Pruut on kadunud peakonsul J. Kaiv'i tütar. Laulutas praost Martin Ots.

Ristiti Sven Peeter Toivo Josefson, Sven Robert Yngve ja Virve s. Aidla poeg.

†

Oma unustatut,
armast meest,
venda ja sugulast

GEORG-LUDVIG IKMELT'i

sünd. 12. apr. 1901, Harjumaal Eestis
surn. 22. juulil 1966, Kumlas Rootsis

mälestavad sügavas leinas

ABIKAASA MARIE
ÕED JA SUGULASED
Eestis
VEND ABIKAASAGA
USA-s

†

Oma armast tädi

Emilie Wöek'i

sünd. 8. mail 1886 Eestis,
surn. 17. juulil 1966 Inglismaal

leinavad kurbuses

Elvi, Kaarel,
Helgi, Ivar, Jaan,
Virve, Yngve, Katarina, Peeter,
Ilmar, Liivi.

†

Armast venda

Konst. Vapper'it

sünd. 2/7 1912 Saaremaal
surn. 5/6 1966 Australias

mälestab sügavas leinas
Helmy, Nils
Kusti, Konstantin, Albert

Tuletorn ei näita valgust.
Valge laev on sadamas.
Silm ei leia tüürimeest —
Ta puhkab isa kodus.

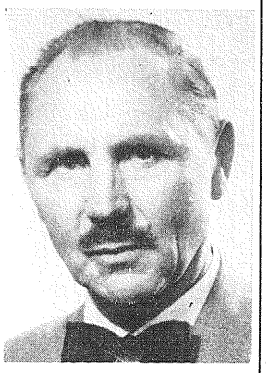
TEATAJA

Vastutav väljaandja (ansvarig utgivare):
Ervin J. Nõmmera
Toimetajad: Aleks. Varma, Harri Kiisk, Adelaida Lemberg

Arsenalsgatan 1-III, Sthlm C
Kaastöö ja muu post saata aadressil:
Box 16 323, Stockholm 16
Telefon 20 70 61
Postgiro 53 751
Tellimishinnad:
Skandinaavias 3 kuud 11 kr., 6 k. 21 kr., 12 k. 40 kr.
Mujal 13 kr., 25 kr., 48 kr.
TEATAJA TALITUS on avatud teisipäeviti ja neljapäeviti kl. 10—14.

Tryckeri AB Mercur, Stockholm 1966

Tõnis Kint 70-a.

Juubilar kuulub sellesse, vähearvuliselt veel allesolevate eestlaste perre, kes vaevalt meheikka jõudnult, pühendasid oma töö ja tegevuse Eesti Vabariigi ehitamisele ja kaitsmisele selle algpäevil ning jätkavad visadusega selle õiguste taastamise taotulsi, praegu.

Tõnis Kint'i elukäigust näeme et ta on Eesti põllumajanduse arendamise, ajakohastamise ja tõhusa majandamise seadnud oma kutsealaks. Ka praegu, kus tema seda tööd otseselt ei saa jätkata oma kodumaal, pole ta oma ülesseatud sihti unarusse jätnud paguluseski. Nüüd on selleks kodumaa vabastamine, mille kasuks juubilar töötab tõsise eesti mehe visadusega, sihist kõrvale kaldumata, aga sealjuures temale omase temperamendi ja elava reageerimisega. Tõnis Kint'i poliitiline hoiak on sirgejooneline ja vankumatult antikommunistlik. Tõnis Kint oma kindla hoiakuga on julgustavaks eeskujuks neile, kes kauakestnud okupatsiooni tõttu kodumaal kalduvad meie maa ja rahva parema tuleviku suhtes resigneeruma.

*

Tõnis Kint sündis Taeveres 17. aug. 1896. Erihariduse on ta saanud Riia ja Moskva politehnilises instituudis, pärast Vabadussõda Tartu Ülikoolis ja Kopenhaagenis põllumajandusülikoolis.

Mobiliseeritud tsaari sõjaväkke, võttis ta osa võitlustest lõunarindel Transilvaanias. Kui Eestis hakati moodustama oma väeosaid, näeme T. Kint'i Viljandis organiseeritavas II jalgväerügemendis. Saksa okupatsioon katkestas ajutiselt eesti sõjameeste koondamise ja Tõnis Kint siirdus Riiga õpinguid jatkama. Novembris 1918, okupatsiooni lõppedes, kui kaitseväe organiseerimine jatkus, on T. Kint Soomusrong 2 ohvitseride hulgas ja Vabadussõja lõpujärgus selle ülema k. täitjaks.

Pärast Tartu Ülikooli lõpetanist 1924. a. kutsuti T. Kint Põllumeeste Keskseltsi teenistusse. Ta oli Põllumajanduskoja organiseerijaks ning selle direktoriks 1936—40, samaaegselt Tallinna Eesti Majandusühisuse esimeheks ning juhtivalt tegev Põllumeeste Keskpangas ja müügiühingus "Muna". Ta oli Riigivolikogu liige ja selle põllumajanduse komisjoni esimeheks.

Kui 1940. a. saabusid rasked okupatsioonipäevad, sai T. Kint president Pätsilt usaldusliku ülesande korraldada koostöös erakondade juhtivate meestega vastupanuaktsioon kommunistlikele "valimistele". Ta ise oli kommunistidele vastaskandidaadiks Viljandimaal ja kõrvaldati vägivaldselt. T. Kint, üks väheseist toona seadusevastaselt kõrvaldatud vastaskandidaatidest vabas maailmas, on korduvalt kaasatoodud tõendmaterjali põhjal selgitanud n. n. balti valimiste tõelist nägu.

Rootsis töötas T. Kint kuni 1949. a. Ultuna põllumajandusülikooli juures, hiljem Stokholmi linna ja lääni põllumajandusametis ja alates 1954 põllumajanduse uurimisinstituudis. Maapaos on T. Kint aktiivselt rakendunud oma erialalisse ja poliitilisse tegevusse. Ta on kaasa töötanud Eesti Agronoomide Seltsis ja pikki aastaid juhtinud Vaoade Eestlaste Põllumajandusliidu tegevust, esindades sageli liitu Euroopa Põllumajandusliidu kongressidel.

T. Kint oli tegev Põllumeeste Kogudes juba Maaliidu asutamisest saadik 1918. a. Ta oli siin 1946. a. ellu kutsutud Põllumeeste Kogude üks organiseerijaid ja on praeguseni nende esimeheks. Ta oli Eesti Rahvusnõukogu asutajaid ja praegu üks abiesimeestest, oli Johannes Sikkari poolt 1953 a. koostatud Vabariigi Valitsuse liikmeks ja nimetati 1963. a. peaministri asetäitjaks.

Tõnis Kint'i sõbrad ja kaasvõitlejad õnnitlevad teda ta auväärse juubeli puhul ning soovivad jõudu võitluse jatkamisele Eesti Vabariigi eest.

A. Warma.

Tõnis Kinti 70. a. juubelikoosviibimine toimub kolmapäeval 17. augustil kell 19.00 Margareta peoruumides, Norrmalmstorg 1, 8 tr. Registreerida palutakse kuni 16. aug. ERN telefonil 10 60 88.

Võõrad nimed õiendamas

Pärnus ja Pärnu rajoonis peaksid parteiasjad nüüd küll täpselt "suure kodumaa" mustri järgi minema. Partei rajoonikomitee sekretäriks on Vassikov ja linnakomitee esimeseks sekretäriks Trofimov. Võõranimeliste arv kasvab järjest pisemategi partei- ja komsomolitegelaste hulgas.

Et Tartu "Vanemuine" ei saa ega saa valmis (varsti vist võib juba ehitamise 20-aasta juubelit pidada), oleneb sellest, et "üks ümbertegemine järgneb teisele" — praagi pärast, nagu "Noorte Hääl" kirjutas. Tartu ehitusvalitsuse ülem Portnoi ei oska praakehitamisele piiri panna ei "Vanemuise" ega muude hoonete juures, kuigi suvekuudeks mobiliseeritakse ehitustöödele kõrgesti koolitatud filosoofiateaduskonna tudengeid. Portnoi ülemused, Eesti NSV ehitusminister Samoilenko ja tema esimene abi Nikolov, on sama abitud kui Portnoigi. Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee ehitus- ja linnamajanduse osakonna ülem Suhhatšev teeb küll kõik, mis suudab, ehitustööliste ideoloogilise tasame tõstmiseks, aga parketid lagunevad ja katused tilguvad läbi ikka endiselt.

Kaugpüügilaeva "Juhan Sütiste" masinist Mihailitšenko oskas viguritega välja võtta lisarahasid aja eest, mil ta üldse ei töötanud. Parteikohus karistas teda "valju noomitusega". Mihailitšenko, nagu iga teine vastutav laevamees, on parteiliige ja tema eksitused ei allu lihtsurelike kohtule. Okupeeritud Eesti kalurite häälekandja "Estonskij Rõbak" (eesti keeles: eesti kalur) toimetaja Karpenko leiab, et niisugune lugu, nagu juhtus Mihailitšenkoga, tuleb sellest, et laevade ja kaldaasutuste parteirakkude ideoloogiline töö on nõrk.

Tartu rajooni puhteestinimelise kolhoosi "Vellavere" esimeheks on puhtvenenimeline Vadim Zhelnin. Aga nii tubli mees, et võtab igalt lambalt aastas keskmiselt neli kilo villa.

"Eesti NSV teenelise kooliõpetaja" aunimetuse sai Tallinna vene kooli direktor Mratškovski oma venesoost koolilaste hea kasvatamise eest Eestimaa pinnal.

"Professionaal-tehnilise hariduse riikliku komitee" esimeheks määrati Shiškini nimeline isik. Kõrgema ja keskastme kutsehariduse riikliku komitee esimeheks on eestinimeline Madis Pesti. Tema on oma komiteega volinikuks Moskva kõrgema ja keskhariduse ministeeriumile, millele okupeeritud Eesti kõrgemad õppeasutused alluvad. Professionaal-tehnilise hariduse riiklik komitee (varem pole sellest ajalehtedes juttu olnud) peaks siis olema Moskva selle ministeeriumi volinikuks, millele alluvad madalama astme kutsekoolid.

Raadiovabriku "Punane Ret" komsomilisekretär Doronin on aasta jooksul kolmas selles ametis. Seda ütles ta ise komsomoli KK pleenumil ja imestas, miks tema eelkäijad, enne Karlson, siis Koch lahti lasti. Nad olid ju "ausad ja printsipiaalsed seltsimehed", ütles Doronin ja imestas veelkord, et lasti töötada vaevalt seitse kuud ja vabastati sekretäriametist kui inimesed, kes ei suutnud vabriku komsomoliorganisatsiooni juhtida.

Vabandage kommentaari, aga noor insener Doronin näib alles nii rikkumatut lapseusku olevat, et ta ei taipa, et eestlaste ausus ja printsipiaalsus, ka parteiline loeb vähem kui võõra kõlaga nimi.

Kuuldud-nähtud

Poliitiline saapatööstus

Okupeeritud kodumaa jalatsitööstuses on venenimelised naised juhtivatel kohtadel. "Kommunaari", endine "Union", jalatseid kujundab saapakunstnik Kira Baltmishkis. Tema juhtlauseks on "mugav ja praktiline, nagu võis kuulda Tallinnas juulikuul korraldatud saabaste-kingade näitusel. Siinsamas aga küsib tarbija, et teab, miks see "Kommunaar" küll järjest neid rändlippe ja ordeneid saab. Teeks vähemalt niisuguseid kingi, kui vanasti "Unionist sai". Nüüd löövad kannad tuld, kui uued jalga paned. Niisuta ja tao kappisid enne mitu päeva, kui saad nendega käima hakata. Pealisnahalt aga koorub värv ja tallad ei pea midagi vastu.

Nagu ajalehest lugeda võis, püüdis "Kommunaari" kommertsdirektor Ülo Kallas "tarbijate konverentsil" küll tarbijaid lohutada, et kritikat ja signaale võetakse arvesse. Aga ega temagi paremat lubada või. Ta, vaene mees, peab need kehvad jalanõud maha müüma, sest müügiplaan tuleb täita ja ületada.

Tallinna näitusel tutvustas oma toodangut ka Tartu Naha- ja Jalatsikombinaadi tootmistehnilise osakonna juhataja Serafima Pogorelova. Tema "mugavad ja praktilised" jalanõud pole ei mugavad ega praktilised, teavad tartlased rääkida. Tallad paindumatud, paksult liimitud jäimeda voodriga ninad ja kapid hõõruvad.

"Põhjala" kummivabriku direktoriks on Vera Tshernova. Temal on alati jutustada suurtest plaanidest ja kavliteedi parandamisest, nagu ka seekord näituse ajal korraldatud tarbijate konverentsil. Aga kes jõuaks korrata kõiki neid kaebusi, mis "Põhjala" kummikute kohta on ajaleheveergudel ilmunud, rääkimata eraviisil kuuldust.

"Meie elu läheb nii tormiliselt edasi, et saapatallad kaovad alt", teeb üks tarbijaid humoristliku kommentaari kodumaa "tormilist edasiminekut" vaatama tulnud väliseestlasele. Teine ütleb lihtsalt: "vene värk", suunates pilgu saapaninale, kas ehk tald pole külalisele linnanäitamisel irvakile läinud.

Ja kui küsid, miks siis just venelased peavad eestlaste saapatööstust juhtima, kas eestlased ise tõesti sellega enam hakkama ei saa, ega see pole ju poliitiline — saad lakoonilise vastuse: miks ei ole. Saabas on väga poliitiline . . .

"Kandinareisija".

Kompartei aukirja hävituspataljonis tegutsemise eest 1941. a. sai tagantjärgi tänavu juunis Elva Koduloomuuseumi direktor Kaljola Kirt.

Moskva sõjaakadeemia lõpetanute vastuvõtul Kremlis ütles parteisekretär Brežnev: "See pole esimene kord, kus siin saalis koos soveti armee ja sõjalaevastiku ohvitseridega viibivad sotsialistlike riikide vennasarmeede ohvitserid, kes on lõpetanud soveti sõjaväeakadeemia". See tähendab, et Ida-Euroopa maade ohvitserid saavad väljaõppe N. Liidus.

Küsitlemisvõistlus Eesti-Soome televisioonis

Soome ja okup. Eesti televisioonide vahel on kokkulepitud, et septembris korraldatakse kahevooruline küsitlemismaavõistlus mõlema maa vahel. Soomet esindab aktsiaselts "Reklaam-televisioon".

Saated toimuvad 18. septembril Helsingist ja 25. septehmbril Tallinnast. Kummalgi korral esitatakse 18 küsimust ja vaheajal on ette nähtud ajaviiteprogramm. Küsimused, mis on kokku seatud Eestis ja Soomes, käsitlevad mõlema maa kultuuri, maateadust jne. Programmid nähakse mõlema maa üleriiklikus programmis otsesaatena. Soome kolmemehelist meeskonda juhib vastavatel võistlustel Soome ja Skandinaavia maade vahel kuulsaks saanud Esko Kivikoski ja Eesti meeskonda arvatavasti Hardi Tiidus.

Raadioreporter esimeheks

Soomes tegutseva Soome — N. Liidu sõprusühingu Eesti sektsiooni esimeheks on hiljuti valitud raadioreporter Oke Jokinen, kes on teinud mitu reporteežireisi okupeeritud Eestisse ja valdab mõne võrra ka eesti keelt.

Eesti sektsioon asutati kümmekond aastat tagasi. Selle esimeseks esimeheks oli prof. Kusta Vilkuna ja hiljem prof. Lauri Posti ning kolonel Luto Ahonen. Sektsioon ei ole suutnud saavutada soomlaste hulgas õieti mingisugust vastukaja, vaid tema tegevus on olnud üldsusele peagu tundmata. Mõnevõrra elavamaks kujunes sektsiooni tegevus möödunud talvel, kuigi publikut on tema koosolekutel olnud alati vähe. Põhjuseks on olnud ilmselt ka see, et venelaste poolt soovitakse, et sõprusühingu peaõhk pandaks kontaktidele venelastega.

Nya telegramavgifter

Från och med den 1 augusti 1966 tillämpas följande nya telegramavgifter

INLÄNDSKA TELEGRAM

Vanliga telegram: Grundavgift kr 2:50. Ordavgift 15 öre per ord.

Lyxtelegram: Tilläggsavgift för lyxblankett kr 2:50.

UTLÄNDSKA TELEGRAM

Telegram till **Danmark** och **Norge** taxeras som inländska telegram enligt den nya taxan. För telegram till **andra länder** införs samma grundavgift (kr 2:50) som för inländska telegram.

ÖVRIGA ÄNDRINGAR

- **Brevtelegram** slopas i inländsk trafik samt i trafik till Danmark och Norge.
- Avgiften för **registrering av telegramadress** utgår med kr 56:00 per år.
- Avgifterna för **räkningshållning** och **intelefonering** eller **intelexering** av telegram slopas.

KUNGL. TELESTYRELSEN

Kultuur ja kriitika

Vähemusrahvustest Rootsis

Varasuvel ilmus Bonniersi kirjastuse poolt väljaantavas "Aldus" seerias David Schwarzi toimetatud koguteos minoriteetidest Rootsis (Svenska minoriteter, 299 lk). Teose alapealkirjaks on: "Käsiraamat mis kaardistab sisserännupoliitikat ja rahvastiku minoriteetide seisundit Rootsi ühiskonnas". Raamat osutub teedrajavaks omal alal. Nagu eessõnas mainitakse, ei pretenteeri see aga ei täielikkusele ega ole ka selle kaastööd püütud ühtlustada, kuna paljud küsimusse tulevad probleemid veel ootavad selgitamist. Selle üle ei ole ka palju midagi imestada, kuna minoriteediprobleemid olid Rootsis võrdlemisi hilja aegu veel väga väikesed. A-l 1880 loeti välismaalasi Rootsis ainult vähe üle nelja tuhande ehk 0,9 promilli rahvastikust. Ka välismaal sündinud rootsi kodanike arv ei olnud suurem kui 4,1 promilli. A.-ks 1930 oli need suhted suurenenud minimaalselt (2,7 ja 10 promillile) ega näidanud erakordselt äkilist tõusu ka pärast sõja lõppu. Nii oli a. 1945 välismaalaste suhteline osatähtsus 5,3 promilli (ümarguselt 35 100 isikut) ja välismaal sündinute osatähtsus 15,1 promilli (101 000 isikut). Tugev välismaalaste juurdevool oli alles järgneva 15 a. jooksul. A-l 1950 oli välismaalaste arv 123 720 (17,6 promilli) ning välismaal sündinute arv 197 810 (28,1 promilli); a-l 1960 olid vastavad arvud 190 621 (25,4 promilli) ja 299 879 (40 promilli) näidates ka edaspidi tugevat tõusu. Nii tuli üksnes 1965. a. jooksul Rootsi 50 000 sisserändurit.

Selle arengu taustal kujunenud Rootsi poliitikat sisserändurite suhtes kirjeldab hoolikalt koostatud teose avaartikkel T. Hammeri sulest. Ainukese puudujäägina ses võiks ehk ainult märkida asjaolu, et see ei puuduta seda aktiivsust, mida Rootsi riigivõim arendas põgenikelaine saabumisel Baltikumist. Nende vastuvõtmiseks ning Rootsi ühiskonda sisselülitamiseks astutud sammud ning seejuures omandatud kogemused said vaevalt olla mõjuta järgnevale arengule. Arvatavasti kuulub probleem siis nende hulka, mida seni ei ole veel jõutud lähemalt selgitada.

Järgmises artiklis annab S. A. Reinans ülevaate minoriteetidest Rootsis nii palju kui seda võimaldab ametlik statistika. Selgub, et praegu kasutuselolev süsteem ei võimalda kuigi üksikasjalist liigitamist. See asjaolu annab autorile võimaluse väga hästi põhjendatult soovitada Rootsis tarvitusele võtta Eestis kasutatud süsteem, kus igal inimesel oli võimalus oma rahvuslikku kuuluvust ära määrata end vastavasse, tsentraalselt peetavasse registrisse kanda laskmise teel.

Koguteose esimene osa, mis haarab üldisi artikleid minoriteetide probleemi kohta, sisaldab veel kirjutisi sisserändurite juriidilise seisundi ja kaitse kohta H. Eekilt, bilingualismi kohta Els Oksaarelt, minoriteetide sotsioloogiliste aspektide kohta H. Swednerilt, kuritegevuse kohta E. Sverilt, sisserännuküsimuste käsitlemise kohta rootsi ajakirjanduses U. Hedinilt ning immigratsiooni tähtsusest Rootsi majandusele R. Jalakalt. Need on kõik hästi koostatud ja huvitavalt kirjutatud artiklid. Esmaltmainitud autor esitab rootsi juriidilise proosa keerukusest meeldivalt lahkumineva selge ja üldarusaadava ülevaate välismaalaste õiguslikust seisundist Rootsis. Selles leidub palju tähelepanuväärset, millest meil väga mitmes suhtes tohiks olla otsest praktilist kasu. Oksaar oskab oma filoloogilise teema raamides osutada niivõrd laialt haaravatele psühholoogilistele ühendustele, et see kindlasti kuulub koguteose nende kirjutiste hulka, mis tõhusalt kaasa aitavad välismaalasist parema arusamise loomisele Rootsi ühiskonnas. Svedneri kirjutis on väga põhjalik käsitledes küll vist kõiki sisserännu sotsiaalseid aspekte. Ühtlasi selgub kirjutisest kuivõrd paljudes punktides veel puudub selgus minoriteetide hoiakuu ja neisse suhtumise efektide kohta. Eelöeldu kehtib ka Sveri kirjutise kohta, millest muu hulgas selgub, kuivõrd väike on olnud kuritegevus baltlaste rahvusgrupis, mis ju suures enamuses koosneb eestlasist. Järgnev Hedini artikkel pakub huvi peamiselt negatiivsest seisukohast näidates kuivõrd vähe tähelepanu rootsi ajakirjandus on pühendanud minoriteetide küsimusele. Ja lõpuks suudab Jalakas, ilma teadaolevate kasinate andmete üle pingutamata, näidata millist suurt osatähtsust välismaalaste tööjõud Rootsi majandusele peab tähendama ja seda eriti eesolevatel aastakümnetel mil tööjõu juurdekasv Rootsis tugevalt väheneb isegi ettenähtud 10 000 isikulise aastase sisserännu juures.

Koguteose teine osa sisaldab ülevaateid minoriteetide kohta rahvuste järgi. Seal leiavad pikemalt käsitlemist soome immigrandid, Torniojõe äärsed soomlased, juudid, eestlased, põhjapõtrade-pidajad laplased ning mustlased. Lühemad ülevaated on pühendatud itaalastele, türklastele, kreeklastele, jugoslaavlastele, poolakatele, ungarlastele, lätlastele ning Rootsi ülikoolis õppivaile värvilistele üliõpilastele. Raamatu lisas leiduvad kirjanduse loetelud esiteks koguteose esimeses osas käsitletud üldprobleemide kohta ning peale selle soome immigrantide, Torniosoomlaste, juutide, laplaste, mustlaste ja välismaa üliõpilaste kohta. Lõpuks antakse veel mõnerealised andmed teoses esinevate autorite kohta.

See teine osa osutub nii sisuliselt kui ka tasemelt palju ebaühtlasemaks esimesest. Aga sealgi ei puudu oma huvitavad ja teinekord üllatavadki teatmed. Nende hulka kuulub kindlasti Tornio soomlastele osaks saanud kohtlemine. Selgub, et alates 1880-datest aastatest, mil sealsed soomekeelsed koolid rootsikeelsetega asendati, on kuni viimase ajani aetud sellist koolipoliitikat nagu seda harrastati venestusajal Eestis. Tulemuseks on, et ainult väga vanad inimesed oma emakeelt lugeda ja kirjutada oskavad. Kuna viimased enamuses jälle ei oska küllaldaselt rootsi keelt, siis saavad laplased oma vanematega mõnel juhul kirjavahetust piidada ainult võõraste vahendusel, räägimata lastelastest, kelledel oma vanavanamatega tihtipeale ei ole võimalik kõneldagi. Veelgi hämmastavam on lugeda näiteks seda, et kuni viimaste aastateni, mil meeleavaldused USA ja L. Aafrika segregatsioonipoliitika vastu olid juba täies hoos, laplaste koolide suhtes jätkuvalt segregatsiooni harrastati. Kui kiiresti Rootsi valitsusasutused siiski on võimelised lahendama lootusetunagi näivaid probleeme, näitab mustlasi käsitlev ülevaade. Umbes 1000 ambuleeriva ja analfabeetse mustlase kolitamiseks ja paikseks muutmiseks on paari viimase aasta jooksul tarvitusele võetud niivõrd tõhusaid abinõusid, et nüüd peamisist raskusist nähtavasti ollakse juba üle saamas. Ja lõpuks esitavad väga huvitavaid tähelepanekuid ka välismaisi üliõpilasi käsitleva artikli autorid. Selgub, et värvilistesse üliõpilastesse suhtumine on osutunud just selliseks, kui seda arvata võis kõigi praegu moes oleva teiste maade rassivahekordade ägeda arvustamise peale vaatamata.

Niisuguste seikade kõrval pälvivad tähelepanu mitmed teisedki ülevaated minoriteetidest, milliseid kõiki käesoleva kirjutise raamides on võimatu käsitleda. Olgu ehk ainult veel tähelepanu juhitud huvitavale arutelule lojaliteedist ning seosest (förbundenhet) oma rahvusgrupiga juute käsitlevas kirjutises.

Üksikuid minoriteete käsitlevaist ülevaateist pälvib meie erilist huvi loomulikult eestlasi käsitlev kirjutis, mille autoriks on Kiviaed. See on päris osavalt kirjutatud ülevaade ning selle lõpuosas esitatud põhjendus, miks rootsi ühiskond peaks kaasa aitama vähemusrahvuste omapära säilitamisele koguni väga hästi. Kirjutise kompetentsus ei tekita lugejais tõenäoselt mingeid kahtlusi ning üldiselt see ongi pädev, kuigi ilmse kallakuga selle käsitluse poole, mis arvatavasti on üldine REE ümber koondunud ringkonnis. V. Kiviaed on teatavasti selle organisatsiooni abiesimees. Selle tagajärjel on E. Komitee, ERF-i, eriti aga ERN-u osatähtsus eesti ühiskondlikus elus saanud väga väikese kaalu samal ajal kui REE organisatsioonile ja tegevusele pühendatakse üksikasjalist tähelepanu. Nii näiteks jääb kirjutisest mulje nagu töötaksid eesti koolid REE hoolitsusel. Selline mulje luuakse sel teel, et vaikides mööda minnes E. Komitee kahekümne aastasest tööst eesti koolide korraldamisel, tutvustatakse üksikasjaliselt REE koolikomisjoni ülesandeid ning selle ainukest aktsiooni Rootsi haridusministri juures.

Kirjutise peamine puudus peitub aga mujal. Kuigi kõnesolev koguteos ei ole ilmselt oma ülesandeks seadnud üksikasjalisema ülevaate andmist vähemusrahvuste kultuurilisist harrastamist, oleks ometigi olnud ülimalt tähtis asjast huvitatud lugejaile kätte juhatada teosed, kust vastavaid kirjeldusi võinuks leida. On ju vähemusrahvuste kultuurilised harrastused nende rahvusliku omapära säilitamise üheks tähtsamaks sihiks. Sellise informatsiooni andmist on aga eestlasi puudutava kirjutise autor püüdnud piinlikult vältida. Arvatavasti on selline püüe olenev käsitluse viltu kallutamisest, millest eelpool oli juttu. Vaevalt on üksi teine Rootsi vähemusrahvus oma tegevuse kohta nii palju võõrkeeltes avaldanud, kui eestlased. Selliste publikatsioonide loetelu haaraks tõenäoselt üle poolesaja numbri, millest väga kerge vaevaga oleks saanud teha mõnekümne numbrilise valiku. Nüüd ei leidu neist kõnesolevas raamatus ühtegi.

Arvamine, et nende bibliograafiliste andmete väljajätmine oleneb eestlasi käsitleva kirjutise autorist, leiab kinnitust koguteose eessõnas kus T. Hammari ja S. A. Reinansi kõrval tänu avaldatakse ka V. Kiviaiale teose väljaandmisel tunnustusväärseks töukejõuks olemise eest. Veelgi selgemini osutab sellele aga autori menetlus oma kirjutise allikate tsiteerimisel. Jättes täiesti kõrvale artiklis esinevate oluliste andmete päritolu äranäitamise ja püüdes sel teel nähtavasti muljet jätta, nagu oleks see kõik esmakordselt avaldatav originaalmaterjal, tsiteeritakse üksikasju puudutavais kohtades seitset eesti allikat. Neist on üheks E. Komitee poolt v. a. "Tammine rahvas II", teiseks "E. skautlus 50-a." (kusjuures on märkimata jäetud, et neis raamatuis leiduvad ulatuslikud rootsiresp. ingliskeelsed referaadid), kolmandaks Ojamaa ja Varmase "Eesti ajalugu", neljandaks Boråsis v. a. "Eesti põgenikud sõnas ja pildis 1944—46, viiendaks ja kuuendaks V. Tauli ja M. Üürikese kirjutisi, mis on ilmunud vastavalt ERF-i publikatsioonis "Eesti probleeme maailmapoliitilisel taustal" ning "E. Komitee teadetes 1960" ning seitsmendaks R. Kolki proseminari tööd Stokholmi ülikooli

(Järg. lk. 5.)

TEODOR KÜNNAPAS
Suured mõtlejad,
Põhijooni filosoofia ajaloost
Ettetellimishindadega kuni 1. sept. 1966
köit, kr. 22:70,
brosh. kr. 18:70.
EESTI KIRJANIKE KOOPERATIIV, Fack 1, Lund 3. Pg. nr. 43 37 71.

Els Vaarmani mälestades

ELS VAARMAN

"Tosca" nimiosas, mis oli esimeseks eesti ooperilavastuseks Rootsis 1946.

1930-ndail aastail esilekerkinud eesti lavajõududest osutus Els Vaarman üheks võimetelt mitmekülgseimaks: alustades draamanäitlejana siirdus ta üle opereti ooperisse pakkudes siin eriti tähelepandavaid saavutusi, mis tõid talle üldise tunnustuse ja populaarsuse. Draamanäitleja ettevalmistus ja kogemused tulid talle ooperis suureks kasuks ning Els Vaarmani võib pidada üheks moodsa koolkonna ooperijõuks, kes pani erilist rõhku ka mängulisele küljele, mis suuresti aitas kaasa, et tema poolt loodud kujud olid alati elulised ja usutavad. Laialdast vaimustust tekitas näiteks Els Vaarmani Carmen, olles jäänud kindlaks mõistes meie teatriajaloos. See Carmen kutsus isegi alalhoidlikult poolt poleemikat esile, tõendades, et hoolimata milline kellegi seisukoht ka oli — ükskõikseks ei saanud tema löömavale temperamendile keegi jäädа.

Teise soveti okupatsiooni eest põgenes Els Vaarman koos abikaasaga Rootsi. Vägivaldselt katkestatud karjäär aga ei lõppenud. Koos paljude teiste eesti artistidega alustas Els Vaarman siin kohe uute esinemistega. Algul toimusid need põgenikelaagreis mõjudes virgutavalt kaasa pagulaste moraalseks püstiajamiseks: veel ei ole kõik kaotatud, on väärtusi mis on hävinematud! Peagi algasid esinemised Rootsi avalikkusele, mis peale kunstilise momendi kujutasid endist otsekui visiitkaarte pagulasile: nähti, et tegemist pole mingi rööv1ijõuguga (nagu seda katsus kujutada soveti propaganda), vaid barbarite eest põgenenud kultuurrahva liikmetega. Kuna Els Vaarmani jt. kavades oli alati oluline koht eesti muusikal, siis kujunesid need üritused ühtlasi heaks eesti kultuuripropagandaks.

Peagi võis publik jälle nautida Els Vaarmani muusikalavastusis. Esimesena toodi paguluses ettekandele P. Abrahami "Viktooria ja ta husaar" E. Vaarmaniga nimiosas. Veidi hiljem (1946) hakkas kuju võtma veelgi suurema ja julgema üritusena esimene ooperilavastus maapaos — Puccini "Tosca", jälle Els Vaarmaniga tiitelrollis. Oma vabaduspaatosega ütles see teos pealtkuulajaile — keda oli kogunenud terve Muusikaakadeemia saalitäis — ehk rohkemgi kui muusikalavastus normaalseis olukorris. Eriti tunti seda, kui Vaarman ja Karrisoo — mõlemad hääleliselt hiilgevormis — kirgliku veendega kuulutasid III vaatuse duetis: "Tõuse, päev!" Etendust korrati ja rootsi arvustuse hinnang oli positiivne.

Els Vaarman oli ideaalne Tosca. Väga palju on räägitud tema võimeist dramaatilis-traagilisis osades, kuid pilt oleks ühekülgne, kui jääks märkimata Els Vaarmani võimekus kujutada sama mõjuvalt elu helget ja rõõmsat poolt, millest sai väga kujuka pildi just "Toscas". Ta laulis briljantse sädelevuse ja kergusega aariat I vaatusest ("Meid ootab majake..."). Ja lause mida Tosca samas vaatuses ütleb Cavaradossile:

"Ah, kaval meelitaja,
ah, libekeelne petja"

kõlas nii heatahtlikult ja õnnelikult seda võis võtta kui armuavaldust. Üldse laulis Vaarman Toscat sellise varjundi- ja väljendusrikkusega, et kui praegugi neid noodiridu silmitseda meenub selgelt kuidas ta üht või teist kohta 20 aastat tagasi tõlgitses.

Järgnesid Lehari "Naeratuste maa", Puccini "Madame Butterfly", mispuhul rootsi arvustajad soovitasid Vaarmani Stokholmi ooperile, ja lõpuks d'Alberti Madalik" mis eesti-läti ühistööna esitati Stokholmi ooperis. Kui veel meenutada Els Vaarmanni esinemisi mitmes sõnalavastuses, siis saame imposatse saavutustehulga maapaoaastailtki, kusjuures kõik see tehti peale igapäevase päevatöö — vabadel õhtutundidel. Kavatsusi aga oli rohkemgi: õige palju proove oli juba tehtud Beethoveni "Fideliога" Els Vaarmaniga Leonore osas. Oli juttu ühest Menotti ooperist ja veel kavatsusest, mille täitumine oleks tähendanud ühe eesti algupärase ooperi valmimist.

Teatavasti jäi Ed. Tubinal põgenemissuvel pooleli ooper "Libahunt" (ja on seda senini ettekande võimaluste puudusel). Pidasime kord nõu — Els Vaarman olnuks Tiina, Olav Roots pidi juhatama. Aga seegi kavatsus jäi kahjuks teostamata.

Els Vaarman täiendas oma ennegi juba rikkalikku laulude repertuaari mitmete uute teostega ja sooritas väga menukad turneed iseseisvate kontsertidega USA-s ja Kanadas. Häired tervislikus olukorras sundisid teda viimasel ajal tagasitõmbuma, mis kahjuks kujunes lõplikuks vaikimiseks.

Neid ridu kirjutades ei õnnestunud kuidagi vältida sissepõkeid pagulas-eesti kultuurilukku, kuid seda põhjustas see keskne ja silmapaistav osa, mis Els Vaarman täitis paljude suurürituste teokssaamisel ja sooritamisel. Nii kodumaal kui võõrsil pakutu eest mälestab publik tänulikult Els Vaarmani kustumatute elamuste eest.

H. KIISK.

★

Els Vaarman sündis 18. 7. 1908 Tallinnas ja suri 27. 7. Stokholmis. Lähematena leinavad abikaasa ins. Erich Kaljot ja õde Kodumaal.

E. Vaarmani matusetalitus toimus 6. 8. Räcksta krematooriumis mille suur kabel oli saatjaist tulvil. Matusetalituse pidas praost Richard Koolmeister. Muusikalises osas olid kaastegevad sopran Eva Raud-Naessén, viiuldaja Alfred Pisuke ja orelil Harri Kiisk. Järelhüüdeid laususid Ed. Reining "Estonia" pere poolt, E. Hasselblatt kaastööliste ja L. Kriisa EMP heliplaadifirma poolt. Juta kaebelaulu helide saatel E. Aava ooperist "Vikerlased" langetati kirst.

Miks mina olen maapaos — just praegu

Põhjamaade kultuuriajakiri "Ord & Bild" andis oma viimases numbris ohtralt ruumi vähemusrahvastele, eestlased ja lätlased kaasa arvatud. Seal on katke Helga Nõu romaanist "Kass sööb rohtu", neli luuletust Ivar Grünthalilt, reproduktsioone Herman Talviku graafikast, lätlase Andrejs Irbe pikem luuletus, kaks artiklit eestlaste ja üks lätlase sulest. Viimased sisaldavad arutlusi ja tõekspidamisi, mis peaksid ergutama mõtteavaldusteks.

Läti kirjanik Gunars Irbe tõstab küsimuse maapaost kui isiklikust probleemist, sõnastades selle nõnda: "miks mina olen maapaos — just praegu". Ta leiab, et sellele ei saa vastata mingite üldiste tõekspidamiste abil, vaid see on nüüd iga pagulase isiklik küsimus, millele tuleb leida omaenda vastus.

Ülesseatud küsimusele lähenedes arutleb Irbe: Kergem on vastata küsimusele miks ma tulin maapakku. Kõigil oli ju üks ja sama põhjus — kodumaale võõra sõjajõuga pealesunnitud diktatuur. Maapagu ise ei ole aga enam ainult ideoloogiliselt kergesti seletatav kollektiivne nähtus, vaid on intellektuaalset ja ühtlasi tundmuslikku laadi isiklik probleem. Nende jaoks, kellede mõtteviis ei käi ühepidist must-valget rada, ei kehti enam seisukohad, mis omal ajal anti vastuseks küsimusele, miks me põgenesime.

Miks ma olen siin — just praegu? See ei ole enam küsimus elukoha muutmise põhjusest. See puudutab tänapäeva ja nõuab seisukohavõttu tänapäeva suhtes. See seab valiku ette ja nõuab isiklikku vastust, kusjuures kohanesmisekulg uues asupaigas ei too küsimusse endasse kuigi palju selgust, leiab läti autor.

Irbe ei paku valmis vastusenäideid, ta vaid seab üles mõned teeviidad vastuse otsimisel. Kirjanikuna vastust otsides puudutab ta muuhulgas lojaalsusekonflikti. Ta ütleb: "Minule, kirjanikule, tähendab kirjutatu tõelisust. Ma pääsen selle juurde ega vaja muud, argipäevasemat tõelisust. Juurdepääsetav, ajalehed, raamatud, kunstitööd, on mulle tõendiks, et ma olen siin sest ma ei taha diktatuurile alluda". Siit tekib aga lojaalsusekonflik kolleegidega kodumaal sest "mina ei saa nendega kõnelda meie ühist keelt, luule ja vaba sõna keelt". Lojaalsusekonflikti kaaspagulastega põhjustab jälle "pagulasgrupi kivistunud hoiak vabaduseküsimuses, mis on kaasa toonud kultuuritagurluse koos kahtlemapanevate ideoloogiliste usutõdedega".

Lähenedes küsimusele veel mitmest vaatenurgast leiab kirjanik Irbe, et loominguvabadus on seda väärt, et ikka ja jälle vastandada maapaosolekut küsimustega, mis nõuavad valikut ja otsest, isiklikku vastust.

Kui Gunars Irbe piirdub üheainsa küsimusega, mille vastusest oleneb käitumine ja tegutsemine nii kodumaa kui kaaspagulaste suhtes, siis Ivar Grünthali artikel "Eesti hoiakud" tahab olla hoopis paljuhaaravam. Siin antakse kahel leheküljel ja mõnel real poliitiline iseloomustus meie iseseisvuseajale, lahatakse okupatsioonimeeleolusid ja -hoiakuid, vaadeldakse paguluse algpäevi ja edasisigi "hoiakuid".

Grünthal pakub enne kõike iseenda valmistõdesid ja lemmikteese eesti hoiakute üldistuseks. Näiteks (iseseisvuseaja kohta): "30. aastail küpseteks meesteks ja naisteks saanud eesti noorus oli Pätsi ja tema lähedaste meeste poolt kasvatatud rahvusliku endaülistuse vaimus valitsemiskorra poolest patriarhaalses ühiskonnas". Või (okupatsioonide kohta): "Arvuliselt oli natsidel rohkem eesti quislinguid timukateks ja pealekaebajateks, kui stalinistidel oli korda lämud värvata lühikese võimutsemise jooksul". Või (paguluste iseloomustuseks): "Sõja-aastate veidi segased mõisted ülemluusest leidsid uue kehastuse Rootsi elatanud kuningas, keda nähti vaimus targana ja kõikvõimsana troonil istumas, kiriku võimukandjates ja kõrgetes ametnikes ning välismaalaste komisjoni isandates parajas kuuldekauguses". ..Ja edasi pagulastest: "Rootsi poliitilistest parteidest on paremposled olnud kõige populaarsemad, eriti Jarl Hjalmarsoni juhtimise ajal. Ka välismaadel on vanemad pagulased sümpatiseerinud enamasti Franco ja Goldwateri taoliste tagurlike jõududega ning leidnud üksteist jesuiitlikus antikommunismis".

Mida peaks võõras lugeja järeldama niisugustest, vähimaltki nüansseerimata valmistõdedest. Need mõjuvad küll rohkem pahameeles paisatud negatiivse propagandana, kui näiteina ühe rahva hoiakuist. Artikli pealkirjaks võinuks panna "minu hoiakud".

Lõpuks jõuab Grünthal otsitud seosega Kodu-Eesti juurde ja teatab: "Venestustendentsid on sattunud eestlaste kasvavale kultuuriedilikkusele, Uus ja väga huvitav perspektiiv on avanenud järjest elavnevate kultuurikontaktide tõttu eesti kultuuriinimeste vahel maapaos ja kodumaal". Rootsikeelsele lugejaskonnale ei anta mõistagi, missugune perspektiiv. Siis hüpab autor lõpetuseks üle "tõelisele internatsionalismile" ja "Rootsi põhjamaade vahelise koostöö laiendamise vajadusele omaenda maa muukeelsete vähemusgruppide suhtes".

Neist "eesti hoiakutest" peab võõrale lugejale jääma üsnagi eriskummaline mulje, meil endil tekib küsimus, kas Grünthal eesti hoiakuid teemaks valides, mõõtis ja loodis neid sügavamalt nende ajastu raamides, või laskis end ajendada iseoma hoiakute kirjapaneku rõõmust. Artikel laseb pigem viimast oletada.

Mareile Ekneri lühisõnavõtt "Olla midagi" on appikarje oma rahvusgrupi natsionalismi pärast, mis "mind pani mõtlema saksa härrasrahva-mentaliteedile" ühe pealtkuulatud jutuajamise puhul, nagu ta ütleb. Kirjapandu järgi paistab autor sünnilt eestlane olevat. Ta ütleb endal veel värskelt meeles püsivat, kuidas tema seitsmeteist aastaselt üksi võõral maal, avastas, et "rahvuslus (liialdatud ja ennastülistav) on kurjast". Muidugi. Aga on kahjatsusväärne, et noor inimene sattus kokku ainult "härrasrahva mentaliteediga" ei olnud ega ole nähtavasti tänini huvitatud tundma õppima vabameelsemaid omaealisi, kui neid "kes ei lähe vene filmi vaatama, sest nende omaksed on Siberisse deporteeritud". Aga neistki tuleks aru saada. Ka siis kui nendega ei taheta seltsida.

Autor ütleb, et ta on Eestis käinud rahvusliku sunnitlusega koolis ja lisab, et kui eesti koolid siin kajastavad natukenegi niisugusest natsionalismist, nagu tema on kohanud, siis oleks "rohkem kui küllalt põhjust oma lapsi sinna mitte panna". Need, suure kibedusega kirja pandud read on terav näide sellest, missuguseid äärmuslikke põhjusi peab endaõigustuseks otsima oma rahvusgrupist irdunu. Siin oleks huvitav kuulda vastust küsimusele:: "miks mina olen maapaos — just praegu"?

A. L.

VAHEMUSRAHVUSTEST...

(Algus lk. 4.)

juures, mis niipalju kui teada, on olemas ainult käsikirjas. Neist joonealuseist märkusist peab lugejale jääma mulje, et ainult Kolki töö on keeles, mis talle on kasutatav. (Kui ta selle järelduse teeb Tauli ja Uürikese artiklite suhtes, mille tiitlid on antud rootsi keeles ja mitte tõlgetena sulgudes nagu seda tehakse igal pool mujal, siis ta eksis). Kuna ühe käsikirja kättesaamise tülikus vaevalt kedagi meelitab Kolki tööd kasutama, siis tekib tahtmatult küsimus, et kas on autor seda asjaolu arvasse võttes just selle kirjutise ainukese võõrkeelse alliikana ära märkinud.

Kui autor poleks õpetatud jurist ja kui kirjutis ise poleks nii sujuvalt koostatud, siis võinuks sellist menetlust panna oskamatuse arvele. Mida peaks aga sellest arvama nüüd? Kuigi kõige sobivam oleks sellele küsimusele vastuse võlgu jätta, on sarnaseid tulevikus avanevaid võimalusi arvestades ehk siiski õigem siinkohal kinni naelutada kuivõrd väär on kitsaste parteihuvide järgimine üldiste rahvuslike huvide eest väljasolemisel. Tundub olevat võrdlemisi ilmne, et kuna seniseist, eesti pagulaskonna tegevust käsitlevaist ülevaateist võõrkeeltes sama hästi kui midagi pole ilmunud REE ringkonna poolt väljaantuna, siis ei ole sesse ringkonda kuuluv autor ka heaks arvanud ühelgi sellisele teosele oma kirjutises tähelepanu juhtida. Et autor olemasolevaid teoseid poleks tundnud, ei ole usutav ning pealegi tuleks seda pidada veelgi rohkem taunitavaks asjaoluks niivõrd olulise ülesande enda peale võtmisel, kui on seda ülevaate kirjutamine kõnesolevasse kõrgetasemelisse koguteosesse.

E. Uustalu.

NORRAST

Insener Boris Tamm Tallinnast viibis Norra-N. Liidu kultuurilepingu alusel Trondheimi tehnikaülikooli juures. Ajalehe "Akershus Amtstidende" teatel oli 38. aastane insener Tamm Norras 24. maist kuni juuli esimese nädalani. Ta oli nim. ajalehe reporterile seletanud, et tema eriala on elektroonilised seadmed tööstuses.

Trondheimi tehnikaülikoolis oli ta kohanud huvitavaid inimesi.

★

"Aftenposten" tõi juubelikirjutuse Norra välisteenistuse veteraani Fr. Jakhelini kohta. Jakhelin sai hiljuti 90 aastaseks. Leht meenutab, et ta oli aastail 1926—1936 saadikuks Eestis, Läti ja Soomes, ning et tema tegevust hinnati nendemaade aumärkidega, Eestist Kotkaristiga.

★

"Lofotenposten" avaldas järelhüüde elust lahkunud tuntud norra literaat Niesl Pauli Mohrile. Leht nimetab kadunut suureks idealistiks ja tema elukäiku meenutades tõstab esile seda, et ta võttis osa Eesti Vabadusesõjast, viibides rindel kuni 1919. aasta oktoobrini, kui hakati rahuläbirääkimisi pidama.

Neli miljonit ruutmeetrit ülelaanilist paberit andis Tallinna paberivabrik k. s. esimesel poolel, teatavad ajalehed, lisades, et toodang ja tööjõudlus aina kasvavad.

Alaealiste tööseaduse rikkumisega lepitakse kergekäeliselt, nenditi komsomoli Keskkomitee pleenumil juulis Tallinnas. Noored pannakse raskele laadimistööle Pärnu kalakonservivabrikus, Kohtla-Järje autoremonditehases ja mitmes Tallinna tööstuses, nagu toodi näiteks.

Ameerika ettevõtted investeerisid aa. 1961—64 Saksa Liiduvabariiki 750 milj. dollarit. Ameerika tütarettevõtete arv Saksamaal (350 aastal 1957) on tõusnud 1100-le.

Balti komitee Euroopa anti-kommunistlike informatsioonikeskuste liidu liikmeks

20. juuli toimus Brüsselis rahvusvahelise organisatsiooni C.I.A.S. (Comite International d'Information et d'Action Sociale) aastakongress, kus esindatud olid suurem osa sellesse rahvusvahelisse dokumentatsiooni ja informatsioonikeskusesse kuuluvad organisatsioonid Euroopa riikidest. Kongressil valti liidu uueks liikmeks Balti Komitee Rootsist. Balti Komiteed esindas kongressil sekretär Arvo Horm, kes kongressile esines ka ettekandega kommunistliku subversioonі taktikast ja meetoditest Skandinaavias. Liidu uueks esimeheks tervislikel põhjustel lahkunud sakslase Fritz Cremeri asemel valiti belgia pangadirektor Chevalier Marcel de Roover. Liidu peasekretäriks valiti tagasi Alfred Gielen, kes juhatab liidu Bonni bürood.

C.I.A.S. asutati 1951. a. Luxembourgis kui koordineeriv keskus Euroopa eri maades teotsevatele kommunistlikku tegevust ja agressiooni uurivatele ja jälgivatele dokumentstiooni- ja informatsioonikeskustele. Üheks olulisemaks liidu liidmeks on 1950. a. Bonnis asutatud "Der Volksbund für Frieden und Freiheit", kes omab büroosid veel 12 suuremas keskuses Saksamaal. Keskus annab välja bülletääni "Der aktuelle Osten", millele aastate kestel on lisandunud rida teisi perioodilisi väljaandeid, osa neist ka inglise ja prantsuse keeles. Kõige viimaseks selliseks väljaandeks on bülletään Aasia probleemide kohta, mida toimetatakse Hong-Kongi kaastööliste poolt. Saksamaa keskus on viimastel aastatel töötanud eriti aktiivselt ka ametiühingutes ja suurkäitistes, korraldanud seminare ja õppenäidalaid ja on eriti ka tihedaid kontakte arendanud Skandinaavia maades vastavate organisatsioonidega.

Ka Liidu Pariisi keskuse bülletäänid on Prantsusmaal nüüd üldiselt hinnatud oma dokumentatsiooni täpsuse, objektiivsuse ja kiiruse tõttu. Pariisi keskuse ülesandeks on viimastel aastatel olnud ka varustada Aafrika riike informatsiooniga N. Liidu ja Ida-Euroopa probleemide kohta. Selles tegevuses saab Pariisi büroo toetust ka valitsuselt. Pariisi bürood juhustab tuntud ajakirjanik Pierre Rostini. Sveitsi bürood juhib dr. Albert Münst Zürichis, kes on olnud ka üks peamine organisaator kommunistlike noortefestivaalide puhul toimunud üldeuroopalikes vastuaktsioonides. C.I.A.S. liikmeteks kuuluvad vastavad antikommunistlikud informatsiooonikeskused veel Belgias, Luxembourgis, Itaalias, Inglismaal ja Portugalis. Liidu liikmeteks on viimastel aastatel vastu võetud organisatsioone ka Meksikost ja Jaapanist. C.I.A.S. töötab tihedalt koos ka Aasia Anti-kommunistliku Liiduga APACL.

LIBERAALIDE SUVEKURSUS LIDINGÖL

26.128. augustini on Lidingöl Breviki hotellis IV liberaalide suvekursus, mis on mõeldud peamiselt eesti noortele. Referentideks on palutud Rootsi Rahvaerakonna aktiivsed poliitikud nagu Per Ahlmark, Ola Ullsten, Hadar Cars, Erik Holm, kes hiljuti esines tähelepanu äratanud balti raadio saates. Eestlastest esinevad ettekannetega mag. E. Krepp, toimetaja A. Lemberg, H. Mark jt. Kursuse vastu on eesti noorte huvi elav. Vähestele vabadele kohtadele võib veel registreerida lähemalt päevadel kursuse juhatajale Mart Tagel'ile, tel. 86 90 45 õhtuti.

EESTI LIBERAAL-DEMOKRAATLIK KOONDIS 20 AASTANE

ELDK 20. a. tegevuse tähistamise kokkutulek leiab aset seoses 4. liberaalse suvekursuse lõpuga pühapäeval 28. augustil restoran Gåshagas Lidingöl algusega kell 13.00. Pidulikule kokkutulekule on palutud Rootsi Rahvaerakonna juhtivad isikud, teiste rahvaste eksiilliberaalide parteide esindajad, ERN koalitsioonіparteide esimehed, kesk-organisatsioonide esindajad ja meie lehtede toimetajad. Pidulikust lõunasöögist võtavad osa ka suvekursusest osavõtjad ja koondise liikmed. Lähemat informatsiooni saab Mart Tagel'ilt, tel. 86 90 45 õhtuti.

STOCKHOLMS

KVÄLLSGYMNASIER

Höstterminen startar den 5 september. Skolorna, som är statsunderstödda och står under Stockholms stads huvudmannaskap har rätt att anordna såväl ämnesexamen som fullständig examen.

UNDERVISNINGEN ÄR AVGIFTSFRI

Allmänna gymnasiekurser vid Heliskolan och FU:s kvällsgymnasium, handelsgymnasiekurser vid TBV:s kvällsgymnasium. Realskolekurser vid alla tre skolorna.

Plats finns ännu i vissa kurser. Ansökan på särskilt formulär skall inlämnas senast den 19 augusti till den skola där den sökande önskar studera. Prospekt, anmälningsformulär och upplysningar erhålles på skolornas expeditioner vardagar (utom lördagar) kl. 9—16.

FOLKUNIVERSITETETS KVÄLLSGYMNASIUM
Exp.: Artillerigatan 49
Tel. 63 45 45, 63 45 55
Underv.-lokal: Norra latin, Drottningg. 71 B

HELISKOLANS KVÄLLSGYMNASIUM
Exp.: Tunnelgatan 20 B
Tel. 24 92 70
Underv.-lokal: Östra real Karlavägen 79

TBV:s I STOCKHOLM KVÄLLSGYMNASIUM
Exp.: Västmannagatan 50 — Tel. 24 68 00
Underv.-lokal: Norra real, Roslagsgatan 1

OBS! Ansökan får ej lämnas till mer än en av skolorna!

Mõttevahetuse korras

VAJAME KAINEMAT PILKU!

Need, kes on lugenud pealiskaudselt E. Päevalehes nr. 137 (17. 6. 1966) ilmunud kirjutist ÜEK koosoleku kohta New Yorgis ja analüüsinud seal vastuvõetud resolutsiooni, peavad seda kahtlemata veelkord lugema, sest ühekordse lugemisega ei saa selget pilti sellest, mida see resolutsioon taotleb ja kellele ta on mõeldud.

Nii keeleliselt kui ka juriidiliselt on see täis vastuoksusi. Kuna sellel koosolekul viibis ka Eesti V. ametlik Esindaja, peakonsul E. Jaakson, kes esines kõnega, mille olulisemad osad E. P. annab edasi 3 eripunkti all, siis algame esimesest meenutusest:

1. "Antakse täielik tunnustus E. V. esindajatele vabas maailmas, kes tegutsevad volituste alusel, mis saadud E. V. valitsuselt".

Ei ole sugugi selge, kas see vihjab E. V. välisesindajate nõupidamisel vastuvõetud seisukohale, või on see ÜEK seisukoht, mis on teatavaks tehtud välisesindajaile. Antakse tunnustus — kelle poolt? E.V. välisesindajad, kes on ametisse seatud meie viimase põhiseaduse ja sellele rajanevate seaduste ja seadlustesätete kohaselt, ei vaja ÜEK tunnustust, sest viimane oma struktuurilt pole ju muud kui vabas maailmas asuvate eestlaste organisatsioonide Liit, kuhu kohalikud eestlaste keskorganisatsioonid saadavad mandaadi kaudu oma esindajad. Seega pole ÜEK-l mingeid riiklikke funktsioone. Et ta oma ülesandeks on võtnud meie rahvusliku kultuurilise tegevuse koordineerimise, kuivõrd see praktiliselt üldse koordineeritav on, on arusaadav. Et ta oma seisukohti avaldab ka muudes olulistes küsimustes, mis on tähtsad meie praeguses olukorras, on samuti loomulik.

Kui aga punkt 1 all toodud deklareeriv seisukoht on välisesindajailt endilt, siis on see enam kui kurioosum. See ainult näitab, et siiani nad on ise teatud mõttes olnud kahtleval seisukohal nende tunnustuse osas, sest muidu poleks ju kommünikee sellel lõikel olnud mingit olulist tähtsust vabas maailmas viibivaile eestlasile. Küll on aga niisuguse kommünikee kaudu antud meie vastastele hää võimalus edaspidiseks tegevuseks, selle artikli lõpuosa annab selleks ju õige ohtralt materjali.

Mis puutub aga nende — s. o. välisesindajate omavahelisesse suhtlemisse, siis on selge, et siin tuleb järgida E. V. Välisteenistuse seadusse norme. Kuidas saab siin ÜEK omalt poolt juhtnööre anda, kuna viimane on vabatahtlik organisatsioon, välisesindused aga riiklikud asutised.

Eesti põgenik võõrsil, ükskõik kus ta ka ei asuks, loomulikult tunneb rõõmu ja rahuldust sellest, et meil on olemas omad riiklikud välisesindused, mis kuigi mitte kohaliku maa positiivse õiguse seisukohalt pole meile nii olulised, kui nad on seda meie kui E. V. kodanike õiguste kaitsmisel ja mitmesuguste keeruliste küsimuste lahendamisel, mis võiksid esile kerkida eriolukorras — nagu meie praegu oleme.

Siin on eriti avar tööpõld meie huvide-kaitsjal Lääne Saksamaal, sest meie hulgas on rida neid, kes olid sõjaaegsete Saksa võimude poolt sunniviisiliselt rakendatud sealsesse tööprotsessi ja kes seetõttu kaotasid palju oma tervisest, samuti sõjavigastatute pension, ühtlasi aga tavalise eesti kodaniku pensioni-õiguste selgitamine, tema poolt antud tööpanuse osas, tolleaegsete võimukandjate määramisel tööle, peale selle rida teisi probleeme sotsiaalsel alal.

Iseenesest mõistetavalt hindab iga põgenik, samuti ka meie organisatsioonid, väga kõrgelt seda tööd, mis on omistatud meie konsulitele nii notariaalsete funktsioonide täitmisel, kui ka meie kaitsmisel kohalise valitsusasutiste juures, kus ja kui see vajalikuks osutub.

Ei oleks mõtet lisada, et meie saadikute tööpõld on avar ja väga tähtis poliitiliste funktsioonide alal ja meie võime ainult õnnelikud olla, et meie hulgas vabaduses viibib terve rida kogemustega diplomaate ja endisi välisesinduste teenistujaid. Arusaadavalt, need kellel praegusel momendil pole vastuvõtvat riiki, kuuluvad käesolevate ridade kirjutaja arvates ikkagi meie kui E. V. kodanike silmis vastavasse kategooriasse, kuigi neil puuduvad praktilised tegutsemisevõimalused. Meil ei tuleks ära unustada üht väga olulist asja, nimelt, et neid on ainult okupeeriv võim vabastanud nende teenistus-funktsioonide täitmisest ja seda mitte seetõttu, et nad seda ebaseaduslikku vabastamisekäsku oleksid aktsepteerinud, vaid et nende asukohamaa on oma aktiivsest õigusest välisesinduse vastuvõtmiseks kas ajutiselt, või ilma küllaldase süvenemiseta rahvusvahelisesse õigusesse, loobunud.

Iga riik omab selles osas kaks funktsiooni, milledel teoreetiliselt on oluline tähtsus: (1) õigus saata diplomaatilist esindajat — s. o. passiivne õigus, (2) õigus seda vastu võtta — aktiivne õigus. Ainult viimane on ajutiselt mõnede riikide poolt, Teise Maailmasõja tagajärjel, kuni lõpliku status quo selguseni Euroopas, ajutiselt katkenud. Esimene aga eksisteerib.

Loomulikult ei saa seega siis meie ise olla väga teravaiks diskrimineerijaiks meie välisesindajate vastuvõtmise mooduse osas, kui neid funktsioone täidab E. V. diplomaatilises teenistuses seisnud isik, kelle funktsioonid lakkasid ajutiselt olemast, nagu eelpool juba mainisin.

Milleks on siis oluline üldse märkida "erikokkulepete ja -korralduste alusel määratud ja ametisse kinnitatud . . . jne." ja neid üles lugeda, sest niipea kui niisugune informatsioon antakse, kerkib kohe terve rida juriidilisi probleeme (nt. kelle erikorraldusel, kes kinnitas nad ametisse jne?). Meile, kui eestlastele, kes asuvad vabas maailmas ja kelle esindavaks kvoorumiks ÜEK end loeb, on ainult oluline, et meie teame, kus meie esindajad on ja et meie õnneks ja auks nad on meile sõbraliku maa poolt aktsepteeritud sellistena.

Kuhu jääb meie poliitiline tarkus? Kas kakskümmend kaks aastat paguluses ei ole meid elutargemaks teinud ja ka ettevaatlikumaks? Tavaline meist on ülekoormatud igasuguste elumuredega, aga need, kelle töö sisu ja suund on määritlev ja meie riiklikke ülesandeid täitev, teevad omalt poolt kõik kindlasti selleks, et asjatuid komplikatsioone ära hoida. Meie paguluses ilmuval ajakirjandusel on siin väärikas osa täita, aga ainult siis, kui informatsioon metodoloogiliselt kui ka loogiliselt on normatiivne ja ilma vastukäivate seisukohtadeta.

Kui tarvitatakse juriidilist terminoloogiat, siis seda tuleks enne väga ettevaatlikult kontrollida. ÜEK-l on loomulikult moraalne õigus kõikide vabas maailmas tegutsevate eestlaste org-ide tegevuse ühtlustamiseks, kuid faktiliselt esindab ta ainult neid, kes on saatnud oma esindajad kesknõukogusse. Seega arvuline esindus oleneb esindatavate orgide liikmete üldarvust. Kuna Kesknõukogu peab oma istungeid Ameerikas, siis loomulikult Euroopa Esinduse küsimus on hoopis lihtsam, sest pleenaar-istungist Euroopa osas saavad osa võtta esindajad asukoha maadest otsese mandaadiga. Senini on volitatud nende fuiktsioone täitma Ameerika mandril elunevaid kaasmaalasi, kes tähtsamate küsimuste otsustamisel peaksid loomulikult omama esindatava orgi seisukoha, enne kui nad hääletamisest osa võtavad. Ja loomulikult see seisukoht peaks olema kokku lepitud esindatava maa kesk-orgi seisukohtadega, nagu see demokraatlises korras ikka toimub. Küsimus, kas ÜEK saab saata volinikku Euroopasse, kuna ta ise ju ainult volinikkude kogu on, on omaette probleem. Arusaadavalt, kui see, keda volitatakse, omab ka Kesknõukogu mandaadi, on asi korras. Eitaval korral on ta volitused aga piiratud ainult administratiise tegevusega nagu see ikka büroojuhatajale omane. Nõuandvat Kogu tuleks seega vaadelda ainult kui Euroopas asuvate kesk-orgide esindajate kogu ja tema seisukohad peaksid olema prevaleerivad Kesknõukogule.

Õige keerulistes küsimustes, mõtlen siinjuures juriidilisi küsimusi, peaks aga arvesse võtma meie vabaduses viibivate õigusteadlaste kogu seisukohti, mida saaks kirjalike vastuste teel ilma pikemata hankida, kui selleks vajadus on. Ka kodumaal olid õigusteadlaste päevade resolutsioonid väga olulised ja neid arvestati nii seadusandlusel kui ka juristide ettevalmistamisel ülikoolis.

Meie elame väga komplitseeritud olukorras ja sellepärast tuleks emotsioonid ja isikulised sümpaatiad mängust välja jätta, kui tahetakse, et asjal oleks edu ja tagajärgi. Meie poliitiline mõtlemine peaks olema kõrgemal kitsarinnalisusest — probleemi käsitlus muutugu asjalikuks ja normatiivseks. Vaba ajakirjandus säilitagu soliidse stiili ja näidaku praktikas, et meie ei vormi mitte massinimest, vaid austame ka erinevaid seisukohti, kui need asuvad tervel pinnal ja on meie rahvuskehale kui terrikule kasuks. Seega tuleks kõik meie orgid ja ka kutselised ühingud kaasa tõmmata ühiseiks taotluseks. Niikaua kui meie seda ei tee ja ise juba filtreerima hakkame, pole ime, kui piltlikult öeldes, meie ise seda oksa saeme millel istume.

Et ära hoida eksiarvamusi, siis võin kinnitada, et need read tulevad ühelt erapoolekult vaatlejalt ja väljaspool selle lehe asukohamaad, sest tean et selle lehe veergudel on vaba ajakirjanduse võimalust kasutatud selle sõna laiemas mõttes — res publica — huvides.

Praeceptor.

STOCKHOLMS KVÄLLSGÜMNAASIUMI

sügiskursused algavad 5 septembril nagu juuresolevalt kuulutuselt lugeda. Õppetus on tasuta ja kohti sisseastumisel on veel vabu. Sooviavaldused peavad olema sisseantud hiljemalt 19 augustiks kuulutusel leiduval adressil. Prospektid ja sisseastumise blankettid ja muu seosesolev informatsioon saate vastava kooli juurest mis leidub kuulutusel.

Emil Vesterinen 80-aastane

1. augustil sai Helsingis 80-aastaseks metsateadlane ja endine Eesti konsul Emil Vesterinen.

Ta sündis Pielavesis Savos, lõpetas gümnaasiumi Lisalmis 1909, Härnösandi tehnilise metsa- ja saekooli 1912 ning Helsingi ülikooli metsateaduskonna 1913. Ta oli Eesti konsuliks Helsingis 1920—27 ning 1927—59 metsamajandusliku informatsioonibüroo direktoriks.

Emil Vesterinen on avaldanud suure hulga metsateaduslikke teoseid ning artikleid. Tema Eesti küsimusi puudutavatest teostest nimetatagu Agricultural Conditions in Esthonia (1922), Eesti (1922) ja Carl Robert Jakobson (1926). Ta kutsuti 1937 Tartu ülikooli juures asunud Akadeemilise Metsaseltsi ja 1957 Rootsi Eestlaste Metsateadusliku Ühingu auliikmeks. Ta on ka Helsingis tegutsenud Akadeemilise Hõimuklubi auliige.

Juulikuu juubilare

Kolonel Richard Masing märkis Stokholmis 70. sünnipäeva. Vilno sõjakoolist, mille R. Masing lõpetas, määrati ta tsaarisõjaväe samasse diviisi, kus Juhan Laidoner oli diviisiülemaks. Masingile langesid diviisiülema adjudandi ülesanded. Kui varsti pärast veebruarirevolutsiooni avanes võimalus eesti sõjameeste koondamiseks kodumaale, tuli R. Masing koos kindral Laidoneriga Eestisse ja oli ülemjuhataja adjudandiks kuni Vabadussõja lõpuni.

Lõpetanud pärast sõda ka Eesti Kõrgema Sõjakooli. oli kol. Masing pikemat aega II osak. ülemaks ja hiljem kindralstaabi ülema esimene abi. Selles ülesandes kuulus kol. Masing saatuslikul 1939. sügisel n. n. baaside lepingu komisjoni. Sattudes seal vene esindajatega vastuollu nende liialdatud nõudmiste pärast. Keeldudes järeleandmistest, palus kol. Masing end komisjonist ja ka sõjaväest vabastada ning lahkus varsti Eestist.

Kol. Masing oli kuni k. a. kevadeni Stokholmis asutatud Ohvitseride Kogu esimeheks. Ta lahkus sellest ametist suurenenud töökoorma tõttu.

Agronom Joosep Nõu tähistas Uppsalas 60. sünnipäeva. Ta töötab Ultuna põllumajanduseülikooli uurimiseosakonnas.

Göteborgis tähistas 60. sünnipäeva Arnold Aro, tuntud koolitegelane nii iseseisvas Eestis kui maapaos. Ta on olnud eesti täienduskoolide õpetajaks ja juhatajaks Ulricehamnis, Alingsåsis ja Göteborgis 1945. aastast kuni 1952. a. Samuti on ta juhatanud laulukoore neis eestlaste keskustes. A. Aro on kaasa töötanud Eesti Komitees, Rahvusfondis ja Rahvusnõukogus.

★

Sydneys, Austraalias, pühitses 60. sünnipäeva kirjanik Peeter Lindsaar. Tema esikraamat "Vana hobune" ilmus Sydneys 1950. a. Sellele järgnesid reisiraamat "Neptun ilmus laevale", kaheosaline teos iseseisva Eesti sõdurite elust "Ja sõdurid laulavad", novellikogu "Kodukülla" ning usutluste kogumik "Mardus kiljatas".

Peeter Lindsaarel on ka tänuväärseid teeneid eesti probleemi tutvustamisel Austraalias, enne kõike seal ilmuva ingliskeelse pagulasväljaande "News Digesti" kaudu., mille toimetulekul ta oli eestipoolseks algatajaks.

★

Lakewoodis, USA-s, sai 60. aastaseks sealne Eesti Ühingu esimees Aleksander Priima. Juubilar oli iseseisvas Eestis põllutööministeeriumi aianduse- ja mesinduseala nõunik ning ajakirja "Mesindus" peatoimetaja. Oma eduka tegevuse eest võlgneb Lakewoodi eestlaste organisatsioon tänu energilisele esimehele.

★

Vancouveris, Kanadas, tähistas 50. sünnipäeva Jakob Kembi, pärit Pärnust. Ehitusettevõtjana on ta erialaks kõrghooned. J. Kembi on Vancouveri Eesti Kiriku Sihtasutuse esimees ja ta aitas oluliselt kaasa, et selle linna eestlastel on oma kirik. Tema üksi kogus selle ehitamiseks 10.000 dollarit, nagu Toronto "Meie Elu" sünnipäevakirjutuses esile tõstis.

Karl Spirka 60-a.

22. juulil sai tulihingeline isamaalane Karl Spirka 60 aastaseks. Juubilar on sündinud Virumaal Auvere-Joala vallas taluperemehe pojana. Ta töötas kodumaal ajakirjanikuna Narva Postimehe juures, hiljem Põhja Eesti ja Põhja Kodu toimetustes ja Vaba Maa Narva alalise kaastöölisena.

1936. a. asus K. Spirka Pärnu kindlustusseltsi EKA teenistusse Pärnu agentuuri juhatajana, kus töötas kodumaa okupeerimiseni.

Teise maailmasõja ajal töötas. K. Spirka omakaitses, hiljem mobiliseerituna Pärnu eesti sõjaväehaiglas majandusalal. 1944. a. põgenes ta koos perekonnaga Rootsi, kus on omale kodu loonud Boråsis.

Kes? Kus?

Rootsi

Alar Randsalu sooritas Göteborgi ülikooli matemaatika-loodusteaduskonnas litsentsiaadieksami.

Helga Nõu novelli "Aeg on hiline" avaldas Etelä-Suomen Sanomat. Tõlkijaks oli Aino Kaasinen.

Alur Reinans nimetati Riikliku statistikaameti rahvastatiska osakonna büroojuhatajaks.

★ Insener **A. A. Raid** firma LM Ericsoni juures läks kolmeks kuuks Mehhikosse telefoni automaatjaamade personali välja õpetama.

Hilda Taba, San Francisco riikliku kolledži pedagoogikaprofessor, viibis läbisõidul Stockholmis. Ta oli Euroopa-matkal koos oma kollegidega ja külastas ka Eestit. H. Taba siirdus Ühendriikidesse kahekümnendate aastate lõpul, kaitses seal doktoriväitekirja pedagoogikas ja on sestpeale olnud selle ala õppejõuks.

Erik Thomson Lüneburgist külastas Stokholmi. Hra Thomson on Eesti Rahvusfondi kaastööline saksakeelse pressibülletääni "Nachrichten aus dem Baltikum" osas. Lüneburgis töötab ta sealse Ida-Akadeemia juures.

USA

★ **Sirja Hantsoo** saavutas magistri kraadi füsioloogia alal Georg Washingtoni ülikoolis, Washingtonis, olles varem lõpetanud Bachelor of Arts kraadiga zoloogia alal Cornell ülikooli, Ithacas.

Dr. Einar Himma, kes on Vietnamis sõjaväearstiks, ülendati kolonell-leitnandiks. — Majoriks ülendati kapten Sildam, kes praegu viibib Saksamaal USA sõjaväes. Ta on olnud rindel nii Koreas kui Vietnamis. — Majoriks ülendati veel kapten Jüri Toomepuu, kes on osa võtnud võitlustest Vietnamis. Sealseis ameerika üksusis teenivad veel kapten V. Truumees ja kapten Riho Vahtel.

Major Heino Heinsoo on õppejõuks West Pointi sõjaväeakadeemias ja lendur-major Enn Uus teenib eriväeosas.

Kanada

Grupp Toronto eestlasi alustas 4. aug. Euroopa-matka. Göteborgi pidid lennureisijad jõudma 9. augustil ja Skandinaavia jaoks oli kuus päeva ette nähtud Reis kestab kolm nädalat ja maksab 570 doll. inimeselt.

Mag. Arvo Tiidus kutsuti Toronto York'i ülikooli kehakasvatuse õppejõuks. Tema abikaasa Helene Tiiduse juhtimisel on eesti naisvõimlejate rühm Torontos lausa kuulsaks saanud.

★ Kaarel Leius, endine Tartu Ülikooli rakenduszoloogia instituudi ja entomoloogia katsejaama juhataja tähistab 20 augustil s. a. oma 75 aastast sünnipäeva "Jõekäärul", Ontarios, Kanadas. Sinna on ta rajanud ilusa kodu.

Paguluses on juubilar oma kindlat rahvuslikku hoiakut ja vabadusvõitluse organiseerimise ja toetamise tahet näidanud tegudes. Nii oli ta Boråsis üks rahvusfondi algatajaid, algul Boråsi Eesti Seltsi rahvusfondi sektsiooni juhatuses ja hiljem üks ERF-i Boråsi osakonna loojaid ja selle kauaaegne abiesimees ja praegunegi juhatuseliige. Ka teistesse Boråsi organisatsioonidesse on ta energiat jatkunud: juhatuseliikmena Boråsi Eesti Klubis ja rev. komisjoni liikmena Boråsi Eesti Skaudisõprade Seltsis.

Poliitiliselt kuulub K. Spirka liberaalide hulka, olles kohapääl aktiivne folkparti liige.

B. K.

Kirjanduse puudus läheb kalliks maksma

Väga erapooliku, just kui okupatsioonivõimude kiituseks koostatud Balti raadioprogrammi sissejuhatavas saates kurtis Sovet-Rootsi sõprusühingu okupeeritud Eesti osakonna vastutav sekretär Leida Loone, et Rootsi Instituut ei ole vaevaks võtnud isegi kirjadele vastata. Juttu oli trükiste saamisest. Instituudi vastuses ajakirjanduse kaudu üteldi muu hulgas, et tema ei saa parata, kui saadetised ei jõua adressaadini. Teatavasti võttis L. Loone kord Stokholmis viibides Rootsi Instituudiga kontakti kirjanduse saamise-eesmärgil.

Tartu ülikooli raamatukogu juurde juba kahekümnendail aastail asutatud rootsi kirjanduse osakonda varustati pidevalt Stokholmist. Seal leidus kuni 1940. aastani uut ilukirjandust, perioodikat ja teatmeteoseid. Osakond oli kõigile kasutada, ikes tundsid huvi rootsikeelse trükisõna vastu. Nagu me eraviisiliselt kuuleme, on Tartus huvi rootsi keele vastu praegu märksa-suurem, kui see oli varasemail aegadel. Lugemismaterjali valik aga on hoopiski väiksem. Rootsi osakonda pole sama hästi kui üldse mitte täiendatud. Siin on teada, et mõnigi institutsioon saadaks sinna meeleldi täiendust, kui selleks avaldataks soovi ja kui oleks kindlustatud, et saadetud väljaanded tõepoolest üldiseks kasutamiseks antakse. Ent Tartu ülikool on ju "riiklik", s. t. allub Moskva kõrgemate õppeasutuste ministeeriumile ja ikes teab, kas tema raamatukogu tohibki omapead suhteid väljaspoole arendada. Võib olla, peab seegi Moskva kaudu käima.

Puudust pole üksnes rootsikeelsest kirjandusest. Kirjanike kongressil Tallinnas s. a. veebruaris rõhutati, et kirjanduse, kirjandusekriitika ja muudegi vaimualade edendamisel on suureks takistuseks väliskirjanduse puudumine. Avalikes raamatukogudes puudub moodne ilukirjandus ja uuemad teaduslikud tööd. Neid ei saa ka isiklikult välismaalt tellida. Moskva internatsionaalsest raamatukogust saab küll väliskirjandust laenata, aga soovitud raamatu kättesaamine võib kuni pool aastat võtta, nagu märgiti samal kongressil. Pealegi ei laenata sealt raamatuid isikliku lugemishuvi rahuldamiseks, vaid laenajal tuleb tõestada, et ta vajab neid mingi uurimusliku ülesande jaoks.

Missugune põud okupeeritud Eestis võõrkeelse ilukirjanduse alal valitseb, näitab juba see, et ülikoolilinnas on üks otsitavamaid raamatuid Margaret Mitcheli "Tuulest viidud" originaal.

Seda, 30 aasta eest ilmunud raamatut, on palutud ka sugulastelt-sõpradelt välismaalt. Kuid trükk on kahjuks otsas. Mida te võõrkeeltes loete? Niisuguse küsimuse peale võib saada lakoonilise vastuse: Dickensi "Oliver Twisti" ja Goethe "Wilhelm Neisteri" ealisi. Neid juhtub raamatukogusest saama.

Otse katastroofiline puudus on teaduslikust kirjandusest. Okupeeritud Eesti nukuvalitsuse juures asuva "riikliku kõrgema ja keskhariduse komitee' esimees Madis Pesti kirjutas tänavu märtsis: Suureks puuduseks kõrgema hariduse alal on asjaolu, et õppejõududele pole kättesaadav välismaine teaduslik kirjandus. Õppejõud vajavad oma teadmiste täiendamiseks laboratooriumide ja muude seadmete kõrval ka palju teaduslikku kirjandust, ka välisvaluuta eest ostetavat, ütles Pesti. Ta tsiteeris "ühe vana vene ülikooli rektori sõnu", nagu ta tähendas, ikes oli ütelnud: "Kummaline küll, tahetakse, et teadus meie kõrgemas koolis oleks maailma tasemel, aga ei taheta mõista, et selleks on enne kõike vaja seda taset tunda, kas või kirjanduse kaudu". Pesti lisas sellele omalt poolt: "Viimaste aastate kokkuhoid väliskirjanduse tellimise arvel läheb meile küll väga kalliks maksma". Pesti on Moskva volinik. Tartu ülikooli ja teiste eesti kõrgemate koolide asjades. Tahaks loota, et ta ei piirdu oma kriitika ja mõtete avaldamisega ainult "Sirp ja Vasara" veergudel, vaid taotleb neile tuge Moskvast.

Moskva vabandab lääne teaduslike tööde ja ilukirjanduse puudumist avalikes ja teaduslikes raamatukogudes ning eraisikuile tehtavaid takistusi nende otsetellimiseks valutapuudusega. Aga kui see on ainus takistus, miks jääb siis kuhugile kinni osa nii Rootsist kui mujalt omastele ja sõpradele saadetud võõrkeelseist raamatuist, rääkimata välismaal ilmunud eestikeelseist. Viimaste nimestiku kõrvaldamist nõudis siinne soveti saatkond koguni Kuningliku Raamatukogu eesti näituselt. Kodumaale raamatuid saates valitakse ju hoolsasti sääraseid, arvestades tsensuuri rangust, mis ei tohiks selle taha kinni jääda. Soveti ametlikult poolt on siin teada, et sisse ei tohi saata usulist, poliitilist ja pornograafilist kirjandust, aga nähtavasti on need soveti tsensuuri tõlgitsusel, nii laialdaselt mõisted, et nende pähe konfiskeeritakse üsnagi süütut ilukirjandust. Siin on veel märgatud, et nägusas köites raamat jõuab harvemini pärale, kui odav taskuväljaanne.

Välisraamatute puudusest kõneldes on kodumaal vihjamisi katsutud tõsta küsimust, kas poleks mõeldav asutada väliskirjanduse eri raamatukogu (samasugust nagu on Moskvas).

Välismaalt juba pikkade aastate jooksul eraviisiliselt saadetud ja "kaotsi läinud" raamatutest saaks sellele üsna mitmekülgse valikuga aluse.

A. L.

GÖTEBORG

PUHKEKODU TAISKASVANUILE

Vabade Eestlaste Ühingu puhkekodu (kestvusega kaks nädalat) avatakse pühap. 14. aug. ELA laste suvikodus Kärr-Sämstadis. Osavõtjate vanuse alamääraks on 20 aastat. ELA juhatus annab oma suvikodu ruumid ühingule tasuta kasutamiseks. Toitlustamise eest hoolitsevad osavõtjadlise Kalast ei ole puudu, olgu vaid püünised kaasas! Arvestades ka seene- ja marjarikast metsa, ei lähe ühistoitlustamiseks päevas üle kr. 10:— isikult.

Suvikodu spordiväljakul on võimalusi mitme spordiala harrastamiseks. Ruumikas mängusaalis on TV, raadio ja pingpongi laud. Puhkekodu lõpul, 27. aug. on ette nähtud vähjaõhtu.

Teised lehed

Ei nonshaleeritud!

"Eesti Päevalehes" (21. 6. 1966) avaldab Vello (= Pekomäe) jutuajamise kirjanik Ain Kalmusega kirjutades seal m. h.:

"Meie välispropagandaline võit lus, mis Eesti Rahvusfondi asutamisega ingliskeesles maailmas jõurikkalt läks käiku, nonshaleeris tookord Balti riikide saatuse ja põgenemise põhjuste selgitamist lähemas ümbruses, s. t. rootslaste hulgas, kus meie inimesed juba tööprotsessi olid jõudnud ja pärast päeva rootsi töökaaslastega pidid suhtlema".

Enne suurema põgenikehulga Rootsi jõudmist olid siin ilmunud m. h. järgmised meie saatust käsitlevad teosed:

Paul Olberg — "Tragedin Balticum" (1941), P. Wieselgren — "Från hammaren till hakkorset. Estland 1939—1941" (1942), H. Perlitz — "Estlands kyrka under sovjetväldet 1940—1941" (1943), mahukas koguteos "Ha de rätt att leva?" (1943) mis sisaldas m. h. A. Rei põhjaliku ülevaate soveti "valimisist" Baltikumis ja mis ilmus ka eritrükina, A. Horm "Estland fritt och ockuperat" (1944), A. Rei "Balticum och Sovjetunionens säkerhet" (1944), B. Nerman, R. Murray ja I. J.-Scheynius "Balticums rätt" (1944) O. Nystedt, S. Danell ja B. Nerman "De baltiska folkens lidanden" (1944) ja veidi hiljem veel P. Olbergi "Balticum. Fantasi och verklighet" (1946). Märkida võiks ka läti prof. F. Balodise "Väld och frihet" (1941) ja leedu autori I. J. Scheyniuse "Den röda floden stiger" (1940), "I väntan på undret" (1942) ja "Den röda floden svämmar över" (1945).

Kui veel meenutada, et rootsi ajakirjanduses olid arvukalt artikleid avaldanud A. Rei, H. Perlitz, H. Ronimois, A. Horm jt., siis ei saa küll juttugi olla mingist nonšaleerimisest.

Põrandaaluse jutustus Leedust

Leedust on vabasse maailma pääsnud käsikirjas jutustus "Ei ole maailmas inimese kätt", teatab leedu uudistebülletään ELTA, mis tuleb New Yorgist. Autori nime ei avaldata. Jutustus, mis näitab põrandaaluse kirjanduse olemasolu, on äärmiselt kommunismivastane ja sissejuhatavas peatükis ütleb autor muu hulgas:

"... Kes ma olen? Kus ma elan? Ei, nagu miljonid mu sõsarad ja velled, ma ei ela üldse. Olen norunpäi, halvatud, kummaliselt moonutatud seisundis. Nagu sellest poleks veel küllalt. Meie peade kohal puudub selge, avar taevavõlv. Me oleme kistud sogasesse vette, punase koletise tugevasse haardesse. Selle kämblad pigistavad metsikult meie päid. Meie ajud tõmblevad krampides, ent varsti on nad lõpuni tühjendatud ja taastäidetud haiseva heitega, mida punane peletis enda ümber levitab. Siis on inimolend meis surnud, oleme muutunud paisuva parasiidikeha lahutamatuks osaks".

Ei leidu siin maailmas enam tugevaid inimkäsi. On veel vaid kämblad või ainult kondid naha all. Neid tunneme pärast kahekümneaastast agooniat. Me ei usu enam lootustesse. Ja kui vaba tuul juhtub pisut segama mudast vett, just kui meie kannatuste üle naljatades, me pistame sõrmed kõrva — küllalt, küllalt ...

Lähetan teile pildi meie valutõmblusist päevast päeva, et peaksite meeles meid, miljoneid. Avage silmad, meenutage meid teie endi külluslikus, rõõmsas ja õnnelikus elus. Unelm on kunstnik: ta maalib küll suletud silmil, kuid rikka ja sügava tundega".

Ida-Preisi piirkonnaliidu kokkutulek

Ida-Preisi selle-aastne kokkutulek juuli algul 250.000 osavõtjaga kujunes suuremaks piirkonnaliidu ajaloos. See toimus sel aastal Düsseldorfis ja sellest võttis osa arvukalt väliskülalisi pea kõigist Euroopa riikidest samuti suurem ajakirjanike delegatsioon USA-st. Balti Komitee ja Läänemereühingu esindaja võttis sellest kokkutulekust osa Arvo Horm, kes esines ka väliskülalistele korraldatud pressi-kokkutulekul ülevaatega Saksamaa probleemide kajastusest Skandinaavia ajakirjanduses. Ta andis lühiülevaate Ida-Saksamaa propagandakeskuste aktiivsusest praegu Rootsis ja Skandinaavia riikides ja rõhutas, et niihästi anti-USA kui ka anti-Saksamaa meeleolud ja propaganda ja isegi tihti agitatsioon on pidevalt kasvamas ja süvenemas.

Peakõnelejaks suurkokkutulekul on piirkonnaliidu uus esimees sotsialistlik parlamendiliige Reinhold Rehs, kes esitab temperamentse ja laiahaardelise ülevaate Saksamaa probleemidest rahvusvahelise poliitika raamides. Kõnedega esinesid veel Nordrhein-Westfaleni peaminister Franz Meyers ja rida teisi. Kuulati ära ka president Lübke, riigikantsler Erhard, sotsiaaldemokraatliku partei presiidiumi, samuti ka Adenaueri kirjalikud tervitused. Suurkokkutuleku raamides toimusid ka rida kultuuriüritusi, näitusi, samuti raadio ja TV erisaateid.

MEIE EI TOHI ... MEIE PEAME ...

Washingtonis seisavad isolatsionistid ja internatsionalistid vastamisi. Mitmed, kes enne võitlesid sekkumise eest (Fulbright, Kenman j. t.) on nääd asunud mitte-sekkumist pooldama.

Senaator Fulbright: Kust me üldse võtame õiguse segada endid kogu maailmas teiste rahvaste asjusse? Kuidas tuleme just meie selle peale teistele ette kirjutada, kuidas nad elama peavad ja mida nad teha ei tohi. ... Meil on kodus küllalt lahendamata probleeme. Koondugem nendele ja lõpetagem ometi kord see sekeldamine terves maailmas: Dominikani vabariigis, Kongos, Vietnamis ...

George Kennan: Mis eesmärk sellel on, inimesi ; igal pool maailmas nende oma kultuurist ja ajaloost võõrutada? Me ei tohiks igal pool õpetajatena esineda. Meie poolt loodud tsivilisatsioon pole kaugelt-ki eeskujulik. Või saab keegi pidada järeltegemise väärseks niisuguseid suurlinna-kobrutusi nagu on New York?

Walt Rostov (President Johnsoni peanõuandja): Kes oleks 15 aasta eest võimalikuks pidanud, et Euroopa — ja seda meie interventsioonist õhutatuna — saavutab kord sellise enesekindluse ja majandusliku õitsengu? Kes oleks alles viie aasta eest uskunud, et paljuimetletud radikaalsed juhid Aasias ja Aafrikas tõugatakse võimult nende endi rahvaste poolt? Ben Bella, Nkrumah, Sukarno? Et Nasser ja Castro lähevad pigem nõrgemaiks kui tugevamaiks? Ja Dominikani vabariik? Alles aasta tagasi karjusid kõik valjusti meie interventsiooni pärast. Keegi poleks siis veel suutnud arvata, et aasta pärast valitseb seal kord ja rahu ning võimule läbi viia demokraatlikud vailmised. Ei, agressioon tuleb pidurdada algmeis. See õnnestus meil Kreekas, kui inglased 1946. aastal olid sunnitud tagasi tõmbuna ja tekkis oht, et kommunistide juht Markos võib vägivallaga võimule tulla. See õnnestus hiljem Koreas, Berliinis ja Kuubal. See õnnestub ka Vietnamis.

Tänu

Avaldan südamlikku tänu sõpradele, kolleegidele ja organisatsioonidele mulle minu 85.-a. sünnipäeva puhul osutatud sõbraliku tähelpanu ja õnnituste eest.

A. Arras.

Noorsootöö toetus Eesti Komiteele

Rootsi Valitsus määras Haridusministeeriumi käsutuses olevatest summadest 30.000 krooni Eesti Komitele noorsoo — ja vabaharidustööks. Eesti Komitee alustas noorsootööks riikliku toetuse taotlemist viis aastat tagasi. See visa ja järjekindel võitlus on nüüd rõõmustaval kombel positiivseid tulemusi andnud. Kuigi toetuseks määratud summa on poole väiksem palutust, on sellel otsusel suur põhimõtteline tähtsus. Sellega on Rootsi Valitsus asunud seisukohale, et eesti noorsoo- ja vabaharidustöö väärib ulatuslikumat riiklikku toetust.

Firma NYMAN & SCHULTZ

Emottager från privata personer beställningar på gåvor av hög sovjetisk kvalitet för leverans tullfritt och utan några extra kostnader till släktingar bosatta i Sovjetunionen.

Som gåva kan man beställa olika slags varor bl.a. personbilar, motorcyklar, mopeder, cyklar, kylskåp, pianon, TV-apparater, radioapparater, transistorradioapparater, klockor, tyger, kläder, skodon och andra varor.

Sänd ej svenska matvaror till SSSR.

Beställ sovjetiska matvarupaket. Ni sparar tid och pengar.

Leverans i oskadat skick garanteras.

Varuvärdets minimipris kr. 77:70 för varje individuellt sammanställt matpaket har slopats.

Beställ billiga semesterresor till världsberömda kurorter i SSSR som gåva till Edra släktingar och vänner bosatta i SSSR.

Begär prospekt från:

AB Nyman & Schultz

PAKETAVDELNINGEN

Regeringsgatan 19 — STOCKHOLM

Telefon 23 72 80

Paketavdelningen håller öppet:

Måndagar kl. 8.30—20 — Tisdagar—fredagar kl. 8.30—17

Lördagar STÄNGT!

Toronto elu

"RAHVUSLASTE' LUHTUNUD LOOTUSED

Suure osa Toronto eestlaste olu on peamiselt hõlmanud teostuvad RVN uue koosseisu valimised. Nii põnev pole õhkkond kunagi varem selle ümber olnud. Kaheks lõhestunud ühiskonnas kujunes sellest nagu kaalukeel, mis pidi otsustama lähemate aastate töö ja ka kogu organisatoorse elu. Lahkhelid, nagu imestusväärse visadusega väidetakse et ühe suurnigi huvide kohaselt, on seni aktuaalseina hoitud, said suurepärase võitlusfrondi: RVN tuli üle võtta! "Punased" tulid sellest siinsete eestlaste parlamendist taganema sundida, seda nõudis juba "rahvuslaste" elueesmärk.

Et võiduvõimalused oleksid igaks juhuks suuremad kui need nende arvates olid, tulid laimuveskid käima panna. Ehkki "rahvuslane" E. Heine väitnud, et tema selja taga seisvat kogu rahvas, oli siiski tarvis igaks juhuks seda rahvastki vaimselt võitlusele ette valmistada. Pandi käima uus ajaleht "Sõnumid", kus puudusid päevakohased sõnumid, küll oli mahlast mustamist. Ajaleht polnud isegi nii julge, et toimetaja riskinuks oma nime väljaandele lisada.

Väljaandega aga lõhenesid "rahvuslased" ise; 15 "õigemat meest" organiseerisid oma ühise "rahvuslaste erakonna", kus mehed oma leeripiltide juures jutustasid legendaarseid lugusid oma elutööst.

"Sõnumid" nr. 2 lisas väljavalitud 15-le veel kaks meest, E. Heine ja I. Tõrmaküla, kes äsja pahandas inimesi, eesti noori "roosamanna-kummardajaiks" nimetades. Lisaks toodi lehes kandidaatide nimekiri näitliku allakriipsutusega neile kandidaatidele, kes on kas "rahvuslased" või nende "sateliidid".

Viimane saigi komistuskiviks, sest inimesed kasutasid seda nimekirja alusena, kellele just ei tohi häält anda. Veidi hiljem tõi USA-s ilmuv "Eesti Postimees" veel iseseisvate rahvuslaste (mõnes lehes mustaga mahakriipsutatud) kandidaatide loetelu. "Vaba Eestlane" avaldas ka omapoolse valiku; ühel poolel töömehed, kogemustega organisaatorid jne. kellele soovitas häält anda. Sinna loetellu kuulusid ka rahvuslaste poolt soovitatud E. Heinsoo, J. Unt ja prof. M. Puhvel, kes nii kahelt rindelt soovituse said ja mille tulemuseks oligi võrdlemisi kõrged tagajärjed.

Valimisest osavõtt oli Kanada eestlaskonnas erakordselt kõrge, ligemale 4000 hääletajat ja nagu selgus polnud niivõrd tegu töömeeste sissevalimisega kui just lõhkujate väljavalimisega. Juba esimesel häälte lugemise päeval selgus, et esimese 35 s. o. valitava RVN liikme hulgas polnud ühtki "rahvuslast". See seis jäi kuni lõpuni muutmatuks. Rahvas oli oma otsusega näidanud, et ta ei soovi töödistsipliini ja ühiskonna elurütmi segajaid ja samal ajal rahvahääletuslikus korras näitas, et tulevikus jääb ära võimalus nn. "tagaukse" kaudu organisatsiooni esindajana sissepääseda.

See masendav üllatus jahmatas "rahvuslaste" kandidaate, keiledel olevat juba olnud võiduviinad jääkappides ja peod väljakuulutatud.

Pärast 10-päevalist häältelugemist kujunesid tagajärjed järgmiseks. Uude RVN koosseisu valiti (häälteenamuse järjekorras): M. Puhvel, R. Toi, I. Heinsoo, O. Träss, V. Tammemägi, O. Kopvillem, H. Jõe, E. Kareda, V. Hubel, A. Lattik, A. Voltre, E. Salurand, J. Unt, E. Karuks, V. Soots, H. Pärkma, P. Paas, Sigrid Luitsalu, E. Loo, K. Meipoom, H. Lupp, V. Haldma, Helvi Kõva, H. Sillaste, S. Veidenbaum, I. Uukkivi, E. Sim, W. Tera, E. Timusk, T. Toomes, J. Silmberg, P. E. Mõldre, Juile Herma, L. Kahro ja Aino Soots. Esimeseks kandidaadiks E. Aruja kellele järgnesid "rahvuslaste" kandidaadid.

Nüüd võiks arvata, et lõpeksid ka Toronto tülid. Seda aga ei usuta, üks läbikukkunud kandidaat olevat ütelnud, et "tõsist võitlejat ei hirmuta ükski kaotus".

Kuna häälte lugemine oli enamvähem kindlate tulemusteni jõudnud Toronto eesti suvepäevaks, võidupüha tähistamiseks, siis oli rahvas tõesti pidulikus, võidupäevale omases meeleolus. Rahvast tuli erakordselt palju kokku (ca 2.500), et tunda üksmeele liitvat tuge, meenutada jaaniööd, võidupüha ja äsjast ühist meeleavaldust. "Rahvuslasi" oli kohal ainult kaks.

IV EESTI LAULUPÄEV P.-AMEERIKAS

Neljas Eesti Laulupäev P.-Ameerikas, mis toimus juuli alul Kanadas, Seedriorul, ületas nii esinejate kui külastajate arvult kõik eelmised. Isegi Seedrioru mitmesuguste kultuurisündmuste rohkearvulisile külastajaile tundus uskumatuna eneste ümber näha nii palju kaaseestlasi, kellele enam P.-Ameerika mander pole kokkusaamist kitsendavaks põhjuseks. Näis, et seelgi üritus osutus tähelepanu väärivaks imeks, mis on üha enam eestlasi kokku toonud, naguteostuks praegu mingi rahvaslik renessanss, oma kultuuriväärtuste hindamise jälleleidmine.

Seedriorul lauldi jälle. Kuulajaid oli nii palju, et sealsed avarad väljad kippusid kitsaks jääma. Eriti autoparkeerimiseks. Näis nagu oleks külaliste enamus pärit Am. Ühendriikidest ja suhteliselt vähe lähedasest Torontost, kellel oli küllaltki põhjendatud ärajäämine: ilm oli kõrvetavalt kuum. See tahtis lämmatada laulupäevalisedki, aga veidi edasilükatud algus vähendas päikse võimet ja Seedrioru jahedad allikad muutsid orupõhjas ilma peagi jahedamaks.

Kolmteist koori võtsid osa, kokku 350 lauljaga, kes ligidalt-kaugelt olid tulnud jätkama eesti laulupidude tava ja viljelema eesti laulu, tegelikult aga teostades samal ajal ka inimesi ühendava ja kokkutoova põhjuse. Laulupäeva üldjuhiks oli Roman Toi ja naiskooride eriesinemise juhiks Olaf Kopvillem. Kavas oli E. Võrgu, M. Saare, K. Türnpu, E. Oja, Miina Härma, A. Vedro, T. Vettiku, H. Kännu, T. Taanenpää ja R. Toi koorilaule. Esiettekandes tulid 1965. a. laulude võistlusel II auhinnaga kroonitud Salme Purre "Lõikaja laul" ja Elmar Rajaloo tunnustusauhinna saanud "Las' mina hakkan". Mõlemad baseeruvad eesti rahvalauluainestikule ja olid toredaks jätkuks koorimuusika repetuaarile. Solistina oli kaastegev Helmi Betlem.

Laulupäeva avasõna ütles toimkonna esimees A. Voltre, märkides, et "Seedriorul" võib kõlada vaba eesti laul. Peokõne pidas Hanno Kompus, kes rõhutas meie kultuuritegelaste töö olulisust, neist kes on valmis alati paljudele andma seda, mis nende elu rikastab ja sisukamaks muudab, kelle kultuurilooming aga kannab meie rahvast. See oli nagu vastuseks neile mahamaaterdajaile, kes pimedat viha on katsunud eesti vaimsuse sisuks tuua. "Veel on meil luuleloojaid ja kirjamehi, viisiseadjaid ja kujundajaid, kelle ind pole närbunud, kelle võimed pole kustunud, kelle tegusid ja loomingut arvatakse eesti rahva teoks ja loominguks".

Pärast tuli tähistaeva all rahvatantsijate huvipakkuv kava, kus rahvalaul ja -tantsud olid seotud põimikuks (koostas Regina Toomsalu). Selle osalised ette valmistanud parima andmiseks — ja nagu ikka Seedriorul — parim see ka oli. Järjekordselt olid 5.000 külastajat ülimalt rahul ilusa rahvusliku sisuga ja vaimuga päeva ja õhtuga. Päeva korraldajaile enestele aga oli see järjekordseks saavutuseks, kus nähtub üksmeele ja ühisjõu tugevus. Kümne aasta jooksul on mahajäetud talust kujunenud P.-Ameerika eestlaste kultuurikeskus, kuhu minnakse laulma, esinema ja uusi elamusi saama. Kus kohtutakse tuttavatega kaugelt ja lähedalt. See on jõuduandev.

Kroonik.

UNESCO AUHIND SAKSLASELE

Unesco poolt asutatud auhind, mis tänavusel Veneetsia-biennalil esmakordselt välja anti, langes saksa maalikunstnik Horst Antes'ile. Ta on 30 aastane, esinenud näitustel 1959. aastast saadik ja võtnud vastu seitse mitmesugust auhinda.

Horst Antes'i peetakse modernse saksa maalikunsti kõige silmapaistvamaks esindajaks. Tema värvidemängu iseloomustatakse pigem barbaarsena kui kultiveerituna, värvide eksplosioonina. Sellele, kes Antes'i töid näitusel või galeriides nägema juhtunud, on kunstnik meelde jäänud oma kummaliste figuuridega — pooleldi inimene, pooleldi muinasjutupeletis. Need figuurid mitmesugustes poosides ja eri tegevushetkedel on Horst Antes'i teemaks kümneis variatsioonides. Kord nähtud jätavad meelde kunstniku nime. Kunstnikule eelkäijaid otsides nimetakse Léger'i ja Picasso't.

—ab—

Taanlane parim skulptor

Veneetsia 33. kunsti-biennalil oli tänavu esitatud üle 3.000 kunstiteose 37. maalt. Esmakordselt olid kaasas lõuna-ameeriklased (Argentiina, Boliivia, Kuuba, Ekvador). Parimate skulptoritena auhinnati taanlane Robert Jacobsen ja prantslane Etienne Martin. Maalikunsti auhinna sai argentiinlane Julio Le Parc, kelle nimi kerkis rahvusvahelisele foorumile esimest korda. Le Parc kuulub Pariisi keskendunud rühmitusse -Grupe de Recherche d'Art Visuel. Maaliauhinna sai veel itaallane Lucio Fontana. Ta töötab kääridega. Lõikeiga moodustatud pildipind on tema leiutus, loeme biennali-ülevaatest. Biennali peaauhind on 2 milj. liiri (ca 16.000 rootsi krooni).

Majandusabi Indiale lubab Moskva anda ulatuses, mis rootsi vääringus vastab ca 4,5 miljardile kroonile. Soveti abiga tahetakse ehitada muu hulgas suure tootmisvõimega terasetööstus Bokarosse.

Filosoofia — uute ideede teadus

Dotsent Teodor Künnapase sulest peatselt ilmuva suure filosoofiaajaloolise teose "Suured mõtlejad" eessõnas on autor võtnud eraldi vaatluse alla filosoofia olemuse ning selle asendi muude teaduste hulgas. Küsimus ongi pideva aktuaalsusega teaduste kiire arengu taustal.

Autor on pikemalt vaadelnud religiooni ja filosoofia, kunstide ja filosoofia ning teiste teaduste ja filosoofia suhet. Ta jõuab seisukohale, et filosoofia on üks teaduste hulgast, mille kokkulangevus teiste teadustega seisneb eestkätt uueaegse filosoofia teaduslikes meetodites, erinevus sõltub aga filosoofia uurimisobjektide erinevusest. Spetsiaalteadused tegelevad tavaliselt vaid ühe osaga olevast, mis on tihti üsna kitsas ja piiratud. Filosoofia selle vastu kasutab uurimisobjektina olevat kui tervikut, omades analüütilise asemel sünteetilise iseloomu ja kogudes ning siduides kõike seda, mis on hajutatud üksikteaduste eriväljadele. Selletõttu on filosoofia eestkätt vahend teadusliku maailmavaate kujundamiseks ja silmapaistav abivahend eriteaduste teooriakujunduses. Üldkokkuvõttes jõuab autor seisukohale, et filosoofia on suurte mõtlejate poolt loodud uute ideede teadus. Raamat nende huvitavate küsimuste üle on Lundis praegu trükis ja ilmub peatselt Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel.

EELK PEAPIISKOPLIKU NÕUKOGU KOOSOLEK

EELK peapiiskopliku nõukogu kokkutuleku puhul Stokholmis viibisid siin praostid J. Taul Londonist ja A. Hiino New Yorgist, assessor R. Kiviranna abipraost G. Redi New Yorgist. Kokkutulek oli 20—22. juulini. Peapiiskop J. O. Lauri pidas ettekande EELK olukorrast ja ülesandeist paguluses. Esitati ülevaateid koguduste tööst eri maades ja arutati kiriku aktuaalseid küsimusi maapaos. Kokkutuleku juhtlauseks oli "Kristus ühendab".

Ettekandeile ja arutlustele lahutavate ja ühendavate tegurite üle järgnes resolutsioon, milles avaldati soovi, et eesti ajakirjandus ja organisatsioonid osutaksid suuremat tähelepanu kiriku usulisele ja rahvuslik- kultuurilisele tööle, süvendades kiriku ja organisatsioonide vahelist koostööd.

TÄNUAVALDUS

Pikalt reisilt tagasi jõudnuna tahaksin südamest tänada kõiki sõpru, tuttavaid, kolleege ja organisatsioone, kes mind mu tähtpäeva puhul meeles pidasid ja tervitasid. Eriline tänu E. Kultuuri Koondise juhatusele, Välismaiste E. Kirjanike Ühingule ja EKK Kultuurifondi valitsusele ja teistele, kes olid osalised Stokholmis 10. juunil korraldatud kirjandusõhtul.

Ain Kalmus
Amherst, Mass.

LEINATEATEID

Tallinnas suri näitleja ja lavastaja Jaan Saul, sünd. 1936. a. Järelküüetes iseloomustati teda kui head näitlejat ja ideerikast lavastajat, kelle varajane surm on suureks kaotuseks näitekunstile. Viljandist saadud teate järgi on seal k. a. märtsis surnud endine Virumaa koolinõunik Märt Meos. Kodumaalt on tulnud leinasõnum Johannes Liiviku kohta. Kadunu oli sündinud 1873. a.

New Yorgis on surnud Vabadussõja-aegne leitnant Mihkel Tiideberg. Washingtonis, Nikolai Korjus, sünd. Tallinnas 1901. Rochesteris, USA's, maeti Juuli Soosaar, sünd. Sindis 1887. ja Long Branch'is N. J. Johanna Fennert, neiuna Kaivo, sünd. Tallinnas 1888.

New Yorgis on surnud Ilmar Rauk, Torontos Olga Viirand ja Vabadussõja-aegne soomusronglane Voldemar Veri.

Borås'is suri Riina Änilane, sünd. Holstres 1904. a. Stokholmis suri Ilse Ueeson, sünd. 1918. Uddevallas lahkus elust Helga Lahe-Strikholm, sünd. 1924. Tallinnas. Londonis suri Emma Parsoo, sünd. 1901 Kuivajõel.

"Tulehoidja" toetajad

Et noorte ajakiri TULEHOIDJA sai käeseloval aastal alustada oma kahekümne esimest aastakäiku, selle eest olgu tänatud tellijad ja terve rida organisatsioone ja toetustellijaid, ning need noortejuhid ajakirja toimetustes ja tallitustes ning kaastöölised, kes mitmetel mandritel annavad oma panuse tasu nõudmata.

TH läheb laidi aastas ligemale kahetuhandele tellijale Rootsis, Kanadas, USA-s, Saksamaal, Austraalias, Argentiinas ja veel teistes maades.

Tulehoidja sai m. a. toetust järgmistelt organisatsioonidelt: John Kõpu nimeline Eesti Kapital kr 250, E.P.R.S. Ühisabi kr 200, Eesti Rahvusfond kr 431:80, Balti Humanistide Ühing kr 100, Rootsi Eestlaste Esindus kr 250, Eesti Naisüliõpilaste Seltsi Rootsi Koondis kr 50, Eesti Komitee kr 300, Eesti Abi kr 300 ja Eesti Abistamikommitee USA-s $ 50 (kr 258). Kirjaliku lubaduse on annud toetamiseks Eesti Üliõpilaste Seltsi Rootsi Koondus. Toetustellijate arv möödunud aasta oli 49.

Käesoleval aastal on toetusi laekunud: E. Naisüliõpilaste Seltsi Rootsi Koondiselt kr. 50. Toetustellimisi (mille alamääraks on kr 25, kuid mitmed toetustellijad saadavad kr 50 ja rohkem oma tellimiste eest) on käesoleval aastal saabunud järgmistelt ajakirja sõpradelt: Guldvarufirman Esto AB, A. Koskel Falköping, Tuuli Keiland Stockholm, V. Klauren Karlstad, Ilo Käbin Landskrona, Johan Köpp Hägersten, Martin Juhkam Barkarby, Enn Nõu Uppsala, Arvo Mägi Östra Husby, A. Grauen Bromma, M. Valk Solna, A. Mosesse Färjestaden, L. Warrik Älvsjö, AB Kandre Orsa, Edgar Peterson Hägersten, A. Elend Stockholm, Merike Hiielo Bromma, A. Rohuste Uppsala, Peeter ja Leena Uuskyla Kungälv, Ros. Kelder Lysekil, Eesti Kultuurikomitee Göteborg, EELK Stokholmi Kogudus, Jaak Põldma Klinten, Ivar Paljak Vällingby, Ants Lepp Vendelsö.

Ajakirja saab tellida tasudes tellimishinna (noortele kr 12:50 ja toetustellimine alates kr 25) ajakirja postiarvele: Tulehoidja nr 45 31 80 Stockholm.

Väitekiri soome-eesti mõistatuste üle

25. mail kaitses Helsingi ülikoolis oma väitekirja soome-eesti mõistatuste üle fil. lic. Leea Virtanen. Väitekirja pealkiri oli "Suomalais-virolainen arvoitussarja". Oma töös dr. Virtanen jõudis järeldusele, et Soomes leiduvad rakkes hobust, talu elanikke, esemeid ja loomi käsitlevad moistatused on katkendid või teisendid Eestis ja Ingermaal leiduvatest mõistatustest. Kõige lähemal Eestis ja Ingeris leitud algupärastele mõistatustele on Hämes ja Viena Karjalas leitud teisendid.

Suures valikus värsket mere- ja järvekala. Soolaheeringad, soolalongad, suitsukala, kalakonserve ja maitseaineid kalasaadustele soovitab

Västkustens Fiskaffär

Nygatan 5 • Alingsås

MEIE SOOVITAME

ja varustame Teid kogu aasta esmaklassilise lihakaubaga

K. BERGQVISTs

Charkuteriaffär

Kungsgatan 40
Tel. 104 16, 104 17
ALINGSÅS

Seisame alati Teie teenistuses.

TERETULEMAST!